



Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Vandra tryggt tillsammans

- synen på deltagande och trygghet i trygghetsvandringen som planeringsmetod

Walking safe together - conceptions of participation and safety in the planning method of safety audits

Agnes Högström Dahl

Vandra tryggt tillsammans – synen på deltagande och trygghet i trygghetsvandringen som planeringsmetod

Walking safe together - conceptions of participation and safety in the planning method of safety audits

Agnes Högström Dahl

Handledare: Carina Listerborn, Malmö Högskola, Institutionen för urbana studier

Examinator: Fredrika Mårtensson, SLU, Institutionen för Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Biträdande Examinator: Anna María Pálsdóttir, SLU, Institutionen för Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Självständigt arbete i hållbar stadsutveckling

Kurskod: EX0760

Ämne: Landskapsarkitektur

Program/utbildning: Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: juni 2016

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: trygghetsvandring, trygghet, otrygghet, planeringsmetod, medborgardeltagande, Arnsteins stege, demokrati, postmodern planering, Sandercock,

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Abstract

Citizen participation is highlighted as a key factor for a successful sustainable urban development (Boverket [National Board of Housing, Building and Planning], 2010b; Delegationen för hållbara städer [The Delegation for Sustainable Cities], 2011). Research shows that the Swedish representative democracy needs to be developed in order to involve more people, both in the general democratic process and in the democracy of urban development (Lindholm et al., 2015; Listerborn 2015c; Demokratiutredningen [The Governmental report on Democracy], 2000). However, how this should be done is not always clear. The National Safety Survey 2014 shows that 15% of respondents feel insecure in the evenings in their neighborhood (Brå [The Swedish Council for Crime Prevention], 2015). A perceived insecurity in one's immediate environment can be seen as a restriction of democratic and human rights (Boverket (National Board of Housing, Building and Planning), 2010a). Safety audit is a method in urban planning working with the presented problems, *a citizen participation* and *perceived insecurity*. The study aims to deepen the understanding of the method safety audits as well as highlight and discuss the concepts of Security/safety and citizen participation. A case study has been carried out on a number of safety audits in Malmö. Through interviews and supplementary document analysis conclusions have been made about perceptions on the method. With point of departure from two main theories Arnstein's theory on public participation (1969/2010) and Sandercock post-modern planning theory (1998; 2003a; 2003b) the problematique of safety audits has been analysed. The result shows contradictions of the method regarding the concept of security in relation to the built environment, that public participation and its influence is often conditional, and that some elements of the method can be seen as a postmodern planning practice.

Sammanfattning

Medborgardeltagande lyfts fram som en central framgångsfaktor för hållbar stadsutveckling (Boverket, 2010b; Delegationen för hållbara städer, 2011) och forskning visar att den representativa demokratin behöver utvecklas för att kunna engagera fler personer såväl i den demokratiska processen i stort som i stadsutvecklingens demokrati (Lindholm et al., 2015; Listerborn 2015c, Demokratiutredningen, 2000). Hur detta bör göras är dock inte alltid tydligt. Den nationella trygghetsundersökningen från år 2014 visar att 15 % av de tillfrågade upplever otrygghet kvällstid i sitt bostadsområde (Brå, 2015). Upplevd otrygghet i ens närmiljö kan ses som en inskränkning av demokratiska och mänskliga rättigheter (Boverket, 2010a). Trygghetsvandring är en metod inom stadsplanering som arbetar med dessa två problembilder, dvs. *medborgardeltagande* och *upplevd otrygghet*. Studiens syfte är att fördjupa förståelsen kring trygghetsvandringen som metod samt lyfta fram och diskutera de föreställningar om medborgardeltagande och trygghet som metoden utgår ifrån. En fallstudie har genomförts över trygghetsvandringar i Malmö stad. Genom intervjuer och kompletterande dokumentanalys har slutsatser dragit om föreställningar om metoden. Utifrån främst två teorier; Arnsteins teori om medborgardeltagande (1969/2010) och Sandercock postmoderna planeringsteori (1998; 2003a; 2003b) har studiens empiri om trygghetsvandringar analyserats. Resultatet visar spänningar inom metoden angående begreppet trygghet i relation till byggd miljö, att medborgardeltagandet och dess inflytande många gånger är villkorat samt att vissa element av metoden kan ses som en postmodern planeringspraktik.

"I often find myself making choices about my exploration of the city based on my ideas of what is safe or unsafe. I avoid certain routes because they are unlit at night, certain buses because they take me too far from areas i know, or certain places because of stories of danger from media and friends."
(Epstein, 1998:209)

Innehållsförteckning

| | |
|--|-----------|
| 1. Inledning | 7 |
| 1.1 Uppsatsens två problembilder - medborgarinflytande och trygghet..... | 7 |
| 1.2 Syfte | 8 |
| 1.3 Frågeställningar | 8 |
| 2. Tidigare forskning | 10 |
| 2.1. Samhällsplanering som politik | 10 |
| 2.1.1 Rationell planering | 10 |
| 2.1.2 Deltagande planering | 11 |
| 2.1.3 Sammanfattning | 13 |
| 2.2. Trygghet..... | 13 |
| 2.2.1 Rädsla och otrygghet | 13 |
| 2.2.3 Kvinnors otrygghet | 15 |
| 2.2.4 Brottsförebyggande stadsplanering | 16 |
| 2.2.5 Sammanfattning | 18 |
| 3. Metod | 19 |
| 3.1 Studiens angreppssätt | 19 |
| 3.1.1 Social konstruktivism och abduktion | 19 |
| 3.1.2 Fallstudie som metodologi | 20 |
| 3.2 Material | 21 |
| 3.2.1 Urval..... | 21 |
| 3.2.2 Intervjuer | 21 |
| 3.2.3 Dokument..... | 22 |
| 3.2.4 Avgränsningar | 23 |
| 3.3 Analys | 23 |
| 3.3.1 Kvalitativ ansats | 23 |
| 3.3.2 Källkritik och val av teori | 24 |
| 3.3.3 Begreppsdiskussion | 24 |
| 4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp..... | 26 |
| 4.1 Postmodernistisk planeringsteori..... | 26 |
| 4.1.2 Kunskap och det allmänna intresset | 27 |
| 4.1.4 Berättelsens makt inom planering..... | 27 |
| 4.1.5 Känslor i planeringen | 29 |
| 4.2 Medborgarinflytande | 29 |
| 4.2.2 Arnsteins steg | 29 |
| 4.3 Sammanfattning | 31 |
| 5. Malmö trygghetsvandrar | 32 |
| 5.1 Vad är en trygghetsvandring? | 32 |
| 5.2 Studiens undersökta trygghetsvandringar | 33 |
| 5.2.1 Likheter och skillnader mellan vandringarna..... | 35 |
| 5.3 Planering i gränlandet mellan sociala och fysiska åtgärder..... | 35 |
| 5.3.1 Fysiska och sociala angreppssätt inom trygghetsvandringen | 36 |
| 5.3.2 Olika tidsperspektiv | 39 |
| 5.4 Trygghetsvandring och möjligheten till inflytande..... | 40 |
| 5.4.1 Former av delaktighet och grader av inflytande | 41 |
| 5.4.2 Problematik | 42 |
| 5.5 Trygghetsvandringar och dess roll i planeringsprocessen..... | 43 |
| 5.5.1 Rationell planering och postmodern planering..... | 43 |

| | |
|-------------------------------------|-----------|
| 5.5.2 Berättelser och känslor | 44 |
| 5.5.3 Sammanfattning | 46 |
| 6. Slutsats | 47 |
| 6.1 Vidare forskning | 48 |
| 7. Diskussion | 49 |
| 8. Referenser..... | 51 |

Figurförteckning

| | |
|----------------------|-----------|
| Figur 1 | 19 |
| Figur 2 | 30 |

1. Inledning

1.1 Uppsatsens två problembilder - medborgarinflytande och trygghet

För en hållbar stadsutveckling lyfts ofta dialogen fram som en central framgångsfaktor. Boverkets rapport (2010b) om social hållbar stadsutveckling konstaterar att ”inflytande och samverkan” är ett av fem återkommande teman för att få en hållbar utveckling. Inflytande och samverkan innebär att de som bor i området ska vara utgångspunkten vid områdesförnyelse (Boverket, 2010b:43). Detta är något som Delegationen för hållbara städer (2012) också lyfter fram som en viktig del i att skapa en hållbar stadsutveckling och menar att ”*otillräcklig dialog med medborgare om stadens långsiktiga utveckling medför ett demokratiskt underskott. Bristfällig återkoppling och uppföljning av genomförda dialogprocesser hindrar kunskapsuppbyggnad.*” (Delegationen för hållbara städer, 2012:15). *Demokratiutredningen* (SOU, 2000) konstaterar att individers möjligheter att göra sin röst hörd inom den representativa demokratin är olika beroende på bl.a. kön, etnicitet, klass, ålder. Trots formellt lika rättigheter har olika samhällsgrupper i praktiken ojämlika möjligheter att påverka samhällsutvecklingen.

Demokratifrågor och stadsutveckling kan kopplas ihop genom en rättvis planprocess om vem som får möjlighet till att påverka den fysiska planeringen. Stadsutveckling och dess process framställs ofta som något objektivt och oundvikligt men Despotović & Thörn (2015) visar på en process som i stor utsträckning handlar om värderingar, politik och makt. Lindholm et al. (2015) är kritiska till att processerna kring stadsbyggande ofta är allt för homogen, slutna och expertdominerad. Många anser att det finns ett behov av att komplettera demokratin strukturer eftersom färre personer idag är involverade i demokratiska processer vilket skapar en brist på demokrati i stadsutvecklingsfrågor samt en brist på demokratin i stort (Listerborn, 2015c).

Medborgardialog i utvecklingen av staden är något som allt fler kommuner idag använder för att möjliggöra medborgarnas inverkan på design- och planeringsprocesser (Lindholm et al., 2015). Medborgardialoger lyfts ofta upp som en framgångsfaktor bakom en hållbar utveckling och en lösning för de problem som utredningarna ovan visar på. Förespråkare menar att det är ett sätt att fördjupa och utveckla demokratin, bredda representativiteten och medborgarinflytandet och i ett längre tidsperspektiv kan medborgardialoger vara ett verktyg för att skapa socialt kapital och tillit. Lyfter vi blicken från själva dialogtillfället menar Rydin & Pennington (2000) att en medborgardialog kan generera ett engagemang för ”sin” plats efter dialogen är slut, ett engagemang som skapar en positiv spiral där engagemang senare genererar sig självt. Detta förutsätter en positiv upplevelse av dialogen och/eller resultatet, en negativ upplevelse kan öka misstro och tillit till den offentliga förvaltningen. En mer pessimistisk förhållningsätt för fram att intentioner, mål och resultat ofta inte stämmer överens vilket i sin tur skapar olika förväntningar och en ohållbar situation (Tahvilzadeh, 2015; Arnstein, 1969/2010).

En aspekt av demokrati är frågan om upplevd trygghet och hur människor kan röra sig i staden utan att känna oro kring sin trygghet. Enligt den nationella trygghetsundersökningen 2014 (Brå, 2015) uppger 15 % av de tillfrågade att de känner sig otrygga på kvällen när de vistats ute i sina närområden varav 5 % väljer att inte gå ut på grund av otrygghet. Trygghet är ett brett och subjektivt begrepp som i generell mening länkas ihop med låg brottslighet men det behöver inte finnas en korrelation mellan dessa begrepp. En stadsdel med hög brottslighet känns trygg för vissa medan en stadsdel med låg brottslighet känns otrygg för andra. Trygghet upplevs olika utifrån vilka erfarenheter vi bär med oss. Trygghet kan innebära fysiska, psykiska och existentiella aspekter på välbefinnande och om inte trygghet finns kan mycket tid och kraft behövas läggas på att ta hand om känslor som medföljer otrygghet, till exempel oro eller ångest (Socialstyrelsen, 2012). Malmö stad (Malmö trygghetsprogram, 2010) och Boverket (2010a) anser att otrygghet är ett samhällsproblem då det blir svårare att leva sitt liv i en otrygg miljö och ett inskränkande av demokratiska- och mänskliga rättigheter. Begränsningar i tillgången till det offentliga rummet på grund av en känsla av otrygghet kan innebära att välja att inte gå ut när det är mörkt, välja att ta en omväg för att undvika vissa platser eller ta bilen i stället för att promenera (Boverket, 2010a).

Trygghetsvandring är en metod för medborgardeltagande inom stadsutvecklingen där syftet är att få in en mer erfarenhetsbaserad kunskap om närmiljöer med fokus på just trygghet (Listerborn, 2015c). Trygghetsvandringar kan ses som brygga mellan de två problembilder jag presenterat, en upplevd otrygg livsmiljö och en demokratiutveckling som efterfrågar mer medborgarinflytande. Studien grundar sig i ett intresse för medborgardeltagande och demokrati som avgränsas till trygghetsvandringar som ett exempel på en form av medborgardeltagande i den fysiska planeringen. Trygghetsvandringen som exempel bidrar med att fördjupa förståelsen kring demokratiaspekter eftersom metoden har ett tydligt rättviseperspektiv, alla har rätten att känna sig trygga i staden. Är trygghetsvandring en metod som har möjlighet att både bredda demokratin, skapa en hållbar utveckling ur ett socialt perspektiv samt skapa tryggare livsmiljöer för invånare i våra städer?

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka trygghetsvandringar som metod ur ett tjänstepersonsperspektiv, identifiera faktorer som orsakar svårigheter med metoden samt belysa motsättningar inom metoden. Syftet är också att undersöka föreställningar om trygghetsvandringar, dess roll i planeringsprocessen och hur metoden eventuellt skulle kunna bidra till att fördjupa demokratiska processer i relation till stadens utveckling.

1.3 Frågeställningar

Frågeställningarna som studien ska besvara för att uppnå sitt syfte är:

- Vilka föreställningar finns om hur trygghetsvandringen bidrar till ökad trygghet?
- Vilka föreställningar finns om hur trygghetsvandringen bidrar till ökad medborgarinflytande?

- På vilket sätt kan trygghetsvandringar som metod för medborgardeltagande förstås som en postmodern planering?

Studien är en fallstudie som avgränsas till att undersöka Malmö stads förvaltningars arbete med trygghetsvandringar. Frågeställningarna besvaras genom kvalitativa dokumentanalyser på transkriberat material av intervjuer men också med hjälp av dokument. Analysen görs också med hjälp av relevant tidigare forskning som behandlar ämnen som trygghet samt medborgardeltagande. Arnsteins medborgardeltagandestege (1969/2010) och Sandercocks postmodernistiska planeringsteorier (1998; 2003a; 2003b) utgör de teoretiska utgångspunkterna för studiens analys.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning som en inledande bakgrund till studiens inledande problembilder. Kapitlet introducerar relevanta aspekter av samhällsplaneringens politik och dess ideal samt forskning kring ämnet trygghet/otrygghet i staden.

2.1. Samhällsplanering som politik

Samhällsplanering är ett centralt verktyg för hur det framtida samhället kan/bör/ska utformas. Politikens olika ideal, ideologier och traditioner påverkar planeringen vilket i sin tur skapar olika förutsättningar för hur personer kan leva sina liv. Samhällsplanering blir politisk på grund av dess tydliga påverkan på människors liv (Johansson & Khakee, 2009). För att staden ska fungera måste många olika intressen kunna samsas på en begränsad yta vilket tydliggör rättvisa, makt och maktfördelning som centrala begrepp inom stadsutvecklingsprocessen. Likt politiska teorier förhåller sig planeringsteorier och dess metoder till idéer om rättvisa, makt, kunskap och samhällsteori i stort (Hermelin, 2005). Planering i Sverige har länge varit en toppstyrd process där homogena grupper av tekniska experter planerat, ofta med en manlig norm som utgångspunkt vilket innebär praktiker som inte utgått från den manliga normen inte fått ta samma plats eller prioriterats i samma utsträckning. Ett tydligt exempel är hur olika grupper i samhället transporterar sig i staden och där olika transportsätt ges olika stor prioritet utifrån vilka som planerar trafiken (Larsson & Jalakas, 2008). Förhållningssättet har länge varit rotat i professionen och har tydliga spår i våra städer idag. Sedan efterkrigstiden har det skett grundläggande förändringar inom samhällsplaneringen (Hermelin, 2005). Detta är givetvis en avspeglning av samhällets materiella, sociala och ideologiska strukturer vilket gör att samhällsplaneringen också måste förändras både i teorin och i praktiken. Utifrån olika perspektiv och föreställningar kring samhällets nya riktningar uppkommer olika planeringsteorier. Idag handlar planering allt mindre om att hantera tekniska frågor, som exempelvis utbyggnaden av fysisk infrastruktur, till att i större utsträckning handla om att generera utveckling. Från en tydlig fokus på att prognostisera, reglera och kontrollera till att på ett innovativt och entreprenöriellt sätt hitta möjligheter att utnyttja och utveckla staden i värdeskapande syfte (Hermelin, 2005).

2.1.1 Rationell planering

Rationell planering är en typ av planeringsparadigm som influerat den svenska planeringen. Rationell planering följer tydligt utstakade moment som kommer efter varandra. Det börjar med att politiker formulerar ett mål för att sedan lämna över arbetet till experterna (exempelvis planerare) som i sin tur har i uppgift är att hitta den bäst lämpade metoden för att uppnå de uppsatta målen. Inom den rationella planeringen är problemlösningssprocessen överordnad (Hermelin, 2005). Den rationella planeringen kännetecknas ofta av att vara ”värderingsfri” eftersom underlaget framtagits på ett vetenskapligt sätt (Tonell, 2005). Planeringen som genomförts enligt den rationella planeringssideologin anses vara en opartisk process, mycket på grund av att den utförts av experter med en teknisk utbildningsbakgrund. Att planering skulle vara värderingsfri har kritiserats av många andra teoribildningar och idag är det få planeringsteoretiker som ser planering som en värderingsfri fristående process

(Tonell, 2005). Att den rationella planeringen verkligen skulle vara så rationell som det på pappret målas upp har ifrågasätts. Sahlin-Andersson (1986) (i Nyström & Tonell, 2012) menar att den rationella planeringsmodellen är en myt och att beslut i praktiken inte fattas på detta sätt. De rationella planeringsbesluten blir som en fasad där beslutsunderlag byggs upp med rationella argument som skapar en känsla av säkerhet men där besluten egentligen är fattade på andra grunder än helt rationella (Nyström & Tonell 2012) Med bakgrund i den rationella planeringen kom en motreaktion på 1960-talet om att göra en mer demokratisk och transparent planering. Dock kan framgångarna inom detta ”nya” sätt att planera ifrågasättas då kritik fortfarande förs fram om en process som karaktäriseras av top-down beslut (se Despotović & Thörn, 2015; Listerborn, 2015c)

2.1.2 Deltagande planering

Den rationella planeringen fick mycket kritik under 1960-talet för att vara allt för toppstyrd och en opinion växte för att process som karaktäriseras av ett större medborgarinflytande. Tonell (2005) benämner den nya planeringen som växte fram för *en demokratisk planering* där medborgarens inträde i debatten kring den fysiska planeringen tvingar planeraren till en helt ny typ av roll. Till skillnad från den rationella planeraren måste den demokratiska planeraren arbeta med motstridiga problem men också bedöma olika gruppers legitimitet och representativitet. Inom den demokratiska planeringen är avvägningen mellan allmänna och särintressen en viktig uppgift för planeraren (Tonell, 2005). Förväntningarna på en planering med medborgardeltagande är att processen ska leda till bättre beslut och agera stärkande för demokratin (Cars, 2015).

Efter 1960-talets konflikter över markanvändandet uppdaterades plansystemet i och med att Plan- och bygglagen (PBL) vann laga kraft 1987 som en del i att demokratisera planprocessen. Lagen fick tydliga riktlinjer om att konflikter inom den fysiska utformningen skulle lösas på mer demokratiska sätt med ökade krav på medborgarinflytande (Henecke & Khan, 2002:17). Henecke & Khans (2002) genomgång av medborgardeltagande i den fysiska planeringen visar på flera otydligheter mellan retorik, lagstiftning och praktik. Plan- och bygglagen har deltagardemokratiska ambitioner då lagen ger medborgarna möjligheter till kontinuerlig deltagande i planprocessen (Henecke & Khan, 2002). Det är lagstiftat om samråd och dialog i planeringsprocessen men där riktlinjerna ser olika ut om det gäller beslut om översiktsplaner eller detaljplaner. PBL säger att samråden ska hållas med sakägare, boende som berörs, sammanslutningar (till exempel föreningar av olika slag) samt enskilda personer vars grundläggande intresse för förslaget gör dem viktiga att bjuda in (PBL, 2010; Cars, 2015). Syftet men de lagstadgade samråden är dels att ge medborgaren möjlighet till insyn och påverkan samt att få fram ett brett beslutsunderlag för att till exempel minska risken för överklagande i ett senare skede. Dock finns det tydliga begränsningar för medborgardeltagandet inom den representativa demokratin då Plan- och bygglagen inte ställer några krav på att införa direktdemokratiska element i den fysiska planeringen utan besluten ska tas av de valda politikerna (Henecke & Khan, 2002). I praktiken menar Henecke & Khan (2002) att planeringsprocessen är en ojämlig process där den formella processen inte fungerar då informella förhandlingar mellan kommun av privata byggherrar sker. Detta gör att även

medborgare använder sig av informella kanaler för att få inflytande, där risken att kontaktnät eller social status avgör huruvida dessa informella kanaler finns att tillgå. Som tidigare nämnt är det tänkt att kommunen ska agera som en neutral domare när enskilda intressen står mot det allmänna intresset. Henecke & Khan (2002) ser problem med denna roll som kommunen har då deras beroende av investeringsvilja gör att neutraliteten ibland kan ifrågasättas.

Trots kritiska röster kring medborgarens deltagande lyfter de inledande rapporterna från Boverket (2010b), Delegationen för hållbara städer (2012) samt *Demokratiutredningen* (2000) fram att inflytandet och samverkan kring invånarens livsmiljö måste förbättras. Det bör tydliggöras att Henecke & Khan (2002) kritik utgår från glappet mellan syftet med det lagstadgade samrådet och hur medborgardeltagande många gånger i praktiken ser ut. Metoder för medborgardeltagande såsom studiens trygghetsvandringar är inte lagstadgade vilket gör att trygghetsvandringen hamnar i en något annan kontext än det lagstadgade samrådet. Detta gör dem intressanta som studieobjekt eftersom formella bestämmelser inte finns kring metoden och deltagares rättigheter. Utformningen på medborgardialoger ser olika ut och vid en utformning som genererar en positiv upplevelse för de inblandade anses det finnas vinster för samhället att göra. Motiven bakom medborgardeltagande har ofta en normativ karaktär, t.ex. om medborgardeltagandet görs på ett noggrant, genomtänkt och transparant sätt finns mycket att vinna både ur ett socialt perspektiv och ett effektivitetsperspektiv (Cars, 2015). Argument för att involvera medborgare i planeringsprocessen punktats upp av Wiberg (Wiberg, 2014 i Cars, 2015:136);

- *Demokratin i stadsplaneringen ökar.* Den demokratiska utvecklingen i Sverige präglas av sjunkande valdeltagande, färre medlemmar i de politiska partierna samt ett minskar förtroende för politiker. Medborgardeltagandet ska ses som en del av lösningen på detta problem genom att stärka medborgarandan, fördjupa demokratin och minska föraktet mot politiker.
- *Deltagandet för med sig en pedagogisk aspekt kring planprocessen.* Genom att vara med i en dialogprocess och träffa andra medborgare och beslutsfattare, testa sina argument och höra andras, tillsammans resonera kring frågorna kan ett ansvarstagande för det gemensamma skapas.
- *Fler perspektiv ger ett bättre resultat.* Beslut kan bättre styrkas när politiker och planerare får ta del av hur medborgare använder platser och få ta del av vad de tycker är viktigt för områdes utveckling.
- *Legitimiteten för besluten förbättras.* Risken för att medborgare ska överklaga kan minskas om medborgarna involveras tidigt i planprocessen. Överklagande som leder till att fördröjningar kan bli kostsamma vilket motiverar att försöka ta beslut med ett brett allmänt stöd. En förutsättning är dock att synpunkter som förs fram måste fångas upp och beaktas på ett bra sätt annars kan överklagande trots en medborgardialog komma att försena ett byggprojekt.

Listan synliggör vilken positiv utveckling medborgardeltagande processer kan generera och utgör således vanliga argument till att legitimera processer med medborgare. Samtidigt som

medborgardeltagande processer kan generera positiva utfall kan även missnöjet kring förändringar öka (Cars, 2015). Motiven och dess höga ambitionsnivå kan vara svåra att uppnå vilket kan ses som en del i varför medborgardeltagande inte är helt oproblematiskt och ibland ifrågasatt.

2.1.3 Sammanfattning

Medborgardeltagande är något som allt flera aktörer inom svensk planering använder sig av med utgångspunkt i förändringar inom planeringens politik och juridik (Lindholm et al., 2015). I teorin finns det många vinster att göra inom den svenska planprocessen men glappet mellan praktik och teori gör deltagandet omdiskuterat och ifrågasatt (Henecke & Khan, 2002). En medborgardeltagande process krävs mycket tid och engagemang. På grund av oklara riktlinjer, till exempel när i processen det är lämpligast att komplettera med medborgardeltagande ser tillfällena mycket olika ut. Att ha en flexibel utformning utifrån den specifika kontexten är fördelaktigt för att göra processen så effektiv som möjligt där mål möter syfte. Samtidigt kan bristen på riktlinjer påverka erfarenhetsbaserad återkoppling mellan tillfällena vilket hämmar metodens utveckling.

2.2. Trygghet

Trygghet är ett viktigt behov för människan. Nationalencyklopedins definition av trygghet lyder ”(f)ri från oroande eller hotande inslag om företeelse som utgör en del av människans omgivning.” (Nationalencyklopedin, trygg, 2016). Trygghet kan innebära fysiska, psykiska och existentiella aspekter på välbefinnande och om inte trygghet finns kan mycket tid och kraft behövas läggas på att ta hand om känslor som medföljer otrygghet, till exempel oro eller ångest (Socialstyrelsen, 2012). Boverket (2010a) förklarar att begränsningar i tillgången till det offentliga rummet på grund av en känsla av otrygghet kan innebära att välja att inte gå ut när det är mörkt, välja att ta en omväg för att undvika vissa platser eller ta bilen i stället för att promenera. Om inte trygghet går att försäkra får det konsekvenser för stadens invånare som i sin tur kan få konsekvenser på stadens ekonomi (van der Berg et al., 2006). Enligt den nationella trygghetsundersökningen 2014 (Brå, 2015) uppger 15 % av de tillfrågade att de känner sig otrygga på kvällen när de vistats ute i området där de bor varav 5 % väljer att inte gå ut på grund av otrygghet. Trygghet är ett brett och subjektivt begrepp men som ofta länkas ihop med låg brottslighet men det behöver inte finnas en korrelation mellan dessa begrepp. En stadsdel med hög brottslighet kan alltså kännas trygg för vissa och en stadsdel med låg brottslighet kan kännas otrygg för andra.

2.2.1 Rädsla och otrygghet

I och med storstaden framväxt under industrialismen kom staden att uppfattas som smutsig, kaosartad, främmande och farlig (Larsson & Jalakas, 2008). Även om bilden av staden förändras sedan 1800-talets industrialism så finns vissa föreställningar kvar om staden eller delar av staden som farlig, främmande och otrygg (Larsson & Jalakas, 2008). Sandercock (2003) menar att diskursen inom stadsplanering är och alltid har varit starkt kopplat till rädsla

och kontroll och där planeringshistorien skulle kunna skrivas om som ett försök att hantera rädslor i städer genom att kontrollera invånare i olika grad. Det är svårt att definiera hur och varför rädsla för brott eller otrygghet i den byggda miljön uppkommer eftersom det är ett subjektivt fenomen. Vad som skapar rädsla förändras också över tid. Media är delvis aktiv i förskjutningar om vad som är otryggt men även globala och lokala politiska händelser påverkar (Listerborn, 2015b; Pain & Smith, 2008).

I artikeln *Gender, Race, Age and Fear in the City* beskriver Pain (2001) komplexiteten i olika sociala gruppers förhållande till olika rädslor. Diskussioner kring olika sociala gruppers rädslor bygger ofta på ett antal oföränderliga föreställningar trots att de ofta är föränderliga över tid och rum. Exempelvis är unga människor i vissa situationer hotande och i vissa situationer hotade. Tydliga föreställningarna om hur andra är kan skapa problematiska stereotyper, exempelvis som bilder av kvinnor som rädda och passiva och män som orädda och rädslskapande (Pain, 2001). Samtidigt som det är viktigt att tydliggöra att upplevelserna kring rädsla är subjektiva och skiljer sig inom olika sociala grupper kan det också vara produktivt att prata om gruppers generella utsattheter för att belysa strukturer i samhället. En nationell australiensisk studie från år 1998 om rädsla för brott visar till exempel att kvinnor mer sannolikt fruktar sexuella överfall medan män i högre utsträckning fruktar fysiskt våld (Whitzman, 2007). Att kunna diskutera generella egenskaper hos sociala grupper utan att reproducera stereotyper är inom feministisk forskning en fin balansgång. Utifrån ett intersektionellt perspektiv blir skapandet av rädslor i staden mer komplext när olika sociala identiteter korsas. Det intersektionella perspektivet bidrar med att synliggöra olikhet inom sociala grupper. Exempelvis kan etnicitet, klass och ålder vara ytterligare parametrar för att bredda förståelsen hur rädsla för brott skapas olika inom till exempel gruppen kvinnor.

Det framstår som problematiskt att en stor del av diskussionen kring rädsla fokuserar på offentliga miljöer, ett rum som oftast delas med främlingar (Pain, 2001). Problemet med uppdelningen är att hela händelseförloppet kring hur rädsla skapas förenklas. Våld i hemmet eller våld som utförs av någon bekant är medskapade av rädsla som även känns i offentliga rum och därför blir en sådan uppdelning missvisande (Pain, 2001; Whitzman, 2007). Eventuell rädsla i det privata rummet påverkar alltså även skapandet av rädsla eller oro i det offentliga rummet. Vidare kan det offentliga rummet verka som en frizon för någon som utsätts för våld i hemmet.

Rädsla och otrygghet är inte något fixerat som vissa människor känner och vissa inte känner. Rädsla i relation till den byggda miljön är likaså ofixerad, miljön påverkar ens känsla av rädsla samtidigt som ens känsla för rädsla påverkar miljön (Koskela & Pain, 2000). Beroende på tidigare erfarenheter skapas otrygghetskänslor som projiceras på platsen, likaså kan platsens rådande förhållande påverka ens känsla av rädsla och otrygghet. Det är således en omöjlighet att studera personers rädsla och otrygghet i den byggda miljön utan att räkna in politiska och sociala aspekter som påverkar både fysiska rum och vardagen (Koskela & Pain, 2000).

2.2.3 Kvinnors otrygghet

Kvinnors otrygghet är mer i fokus inom trygghetsdiskursen än andra grupper. Olikheterna mellan könen i statistik över brott och upplevd otrygghet har gjort att ämnet ringats in som ett intressant forskningsfält för den feministiska forskningen. Orsaker och konsekvenser till ett vanligt sammankopplande av kvinnor och otrygghet diskuteras i detta avsnitt.

Valentine (1989) kopplade ihop kvinnors rädsla med den underordnade ställning gruppen har i samhället i sin artikel *The geography of womens fear*. De första trygghetsundersökningarna i Storbritannien visade att äldre personer (över 60 år) och kvinnor var mer oroliga för brott trots att de statistiskt sett inte är offer för brott lika ofta som män och unga människor (Pain, 2001). Detta mönster finns också i dagens trygghetsundersökningar där kvinnor generellt känner sig mer otrygga än män (Pain, 2001). Att kön är den mest konsekventa faktorn över vem som upplever rädsla för brott bekräftas även i de senaste studierna över rädsla för brott (Whitzman, 2007; Brå, 2015). Samtidigt visar USA:s nationella trygghetsundersökning från år 2001 att skillnaden mellan afrikan-amerikaner och europé-amerikaner är större än mellan kön när frågan om huruvida ens otrygghet har ökat samt om otrygghet har minskat ens vilja att göra vissa aktiviteter. Här finns indikatorer på att kön kanske inte är den mest konsekventa faktorn utan att ekonomisk och social maktlöshet och utanförskap som är den mest bidragande faktorn bakom otrygghet. Vidare visar en trygghetsundersökning i Storbritannien från år 2005 att kön inte är ensam avgörande faktor i om ens livskvalitet påverkas av otrygghet utan att livskvaliteten hos personer med låg inkomst, bostad i socialt och ekonomiskt utsatta områden eller är ensamstående förälder kan antas påverkas mer av otrygghet (Whitzman, 2007). Whitzman (2007) poängterar dock att kvinnor är dominerande i de grupper som just räknades upp.

En motsättning som ofta tas upp i relation till kvinnor som grupp och deras upplevda otrygghet är att gruppen kvinnor statistiskt inte är den grupp som borde känna sig otrygga. Brå's statistik (2014) visar att män är den grupp som utsätts för flest våldsbrott i det offentliga rummet och kvinnor är oftast offer när våld sker i hemmet. Den faktiska tryggheten bygger på antal anmälda brott vilket i sig skapar en problematik om mörkertal. Andersson (2005) problematiserar bilden mellan faktiskt trygghet och upplevd trygghet med begreppet rädsla/risk-paradoxen som innebär att kvinnors rädsla inte riktigt är befogat då statistik över otrygghet och faktiskt våld inte stämmer överens. Paradoxen synliggör en förenkling av verkligheten (Koskela, 1996). Rädslan och oron skapar försiktighet och inskränkningar av rörelserna i staden vilket minskar antalet övergrepp samtidigt som risken inte blir mindre (Koskela, 1996). Våldstatistiken kan även ifrågasättas då den inte alltid täcker upp för icke-fysiska övergrepp eller kränkningar, till exempel det som brukar kallas för "cat calling" (Andersson, 2005).

Urbanteoretikern Elisabeth Wilson (1992) vänder sig mot bilden av den otrygga kvinnan och ifrågasätter vem som har ett behov av att kvinnor, hemlösa, fattiga i staden måste kontrolleras. Wilson (1992) är kritisk till diskursen och den tydliga uppdelningen mellan de offentliga och privata rummen samt staden och förorten där berättelsen om de offentliga rummen och staden som farlig för kvinnan bör ifrågasättas. Wilson (1992) ser staden och de offentliga rummen

som en plats för kvinnlig frigörelse och de privata rummen och förorterna som en plats där kvinnan förtrycks av det patriarkala systemet. Genom att fortsätta prata om den rädda kvinnan i staden befastas stereotyper som hämmar kvinnans ianspråktagande av staden och kvinnan förblir något som behöver skyddas.

Listerborn (2015a:5) sammanfattar forskningsläget och svårigheterna kring diskursen om kvinnors rädsla samt rädsla i allmänhet genom att lyfta fram fyra konfliktpunkter:

- Diskussionen kring kvinnors rädsla i staden riskerar att reproducera den hierarkiska könsmaktsordningen,
- Diskussionen kring problem i den fysiska miljön riskerar att ignorera sociala gruppers makthierarkier,
- Diskussionens fokus på det offentliga rummet trots att det mesta könade våldet sker i privata rum,
- Diskussionen ger vissa sociala grupper mer inflytande medan andra grupper riskerar att bli ytterligare stigmatiserade eller att vissa personers rädslor blir förbisedda.

Dessa motsättningar är en del i skapandet av de olika föreställningar som finns om trygghet och otrygghet i staden. Dessa motsatser är viktiga att synliggöra i samband med exempelvis trygghetsskapande metoder annars finns en risk att hämma de uppsatta målen, att minska otryggheten.

2.2.4 Brottsförebyggande stadsplanering

Koskela & Pain (2000) beskriver två olika synsätt inom den feministiska traditionen över orsaken till rädsla för brott i den byggda miljön. Forskare som har sin grund i den kritiska teoribildningen inom samhällsvetenskapen menar att förklaringen ligger i de samhälleliga och politiska strukturerna. De menar att dessa strukturer oundvikligt innehåller maktordningar mellan till exempel kön vilket är anledningen till att det finns olika uppfattningar om rädsla för brott mellan könen. Den andra gruppen har sin grund i arkitekt- och planeringsdiscipliner. Den byggda miljön ses här som är en produkt av könsmaktsordningen, i det att staden anses vara patriarkalt byggd med sten, glas och asfalt. Den historiskt manliga dominansen inom planering- och arkitekturketen marginaliserar kvinnor och deras behov i den byggda miljön (Koskela & Pain, 2000). Utifrån det senare perspektivet kan förändringar i den byggda miljön skapa en skillnad och minska rädsla för brott. Den först nämnda akademiska gruppen har fått mindre inflytande i debatten än den senare praktikorienterade gruppen då de röster som hörts har varit mer fokuserade på praktiska lösningar. Arkitekten Jan Gehl (1987/2010) är ett exempel på en praktiker som fått stort inflytande genom sina teorier om hur fysiska element skapar folkliv. Genom platsens specifika design kan den uppmuntra personer till att spendera tid på platsen och skapa en genomströmning av människor (Gehl, 1987/2010). En plats som inte bjuder in till användande uppmuntrar likaså inte människor att röra eller uppehålla sig där. Gehl (1987/2010) menar att den fysiska utformningen av staden kan användas för att skapa sociala värden, exempelvis kan en utformning av ett offentligt rum locka till sig olika sociala grupper av människor vilket skapar möten mellan personer där sociala relationer får möjlighet till att omskapas. Gehls (1987/2010) förhållningssätt till otrygghetens minskning

med hjälp av folkliv kan ifrågasättas. Samtidigt som ett befolkat offentligt rum kan skapa en form av trygghet genom social kontroll samt att möten mellan människor kan omskapa fördomar spelar det offentliga rummet en aktiv roll i formandet av normer och maktrelationer (Wikström & Olsson, 2012). Personer som avviker från normen kan undanträngas på grund av de sociala hierarkierna eller sociala kontrollen som skapas på den specifika platsen vilket gör att frågan om vem folklivet och den sociala kontrollen skapar trygghet för kan ifrågasättas.

Brottsförebyggande stadsplanering har kommit att växa sig starkare på senare år. Brottsförebyggande åtgärder motiveras ofta genom att de främjar en tryggare stad. De brottsförebyggande åtgärderna kan vara trygghetsskapande men behöver inte det. Genom att försvåra för brottslingar att begå brott och skapa social kontroll genom att människor genom sin närvaro håller koll på sin omgivning är exempel på brottsförebyggande åtgärder (Andersson, 2005). Ett exempel på en brottsförebyggande åtgärd är ”gated communitys” där murar byggs kring bostadsområden med låsta grindar, passerkort samt anställda säkerhetsvakter som en brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärd. Detta är inte vanligt förekommande i Sverige även om det finns exempel. En instängning likt ett ”gated community” kan verka trygghetsskapande och brottsförebyggande för de som befinner sig innanför murarna men verkar ofta tvärtom för de som befinner sig utanför murarna (Andersson, 2005). Insatser i den byggda miljön kan alltså ha en positiv inverkan på aspekter av livskvaliteten för vissa, det är dock osannolikt att det generellt får någon minskande effekt för rädsla för brott (Koskela & Pain, 2000).

Att bygga bort rädsla eller att designa bort rädsla är något som Koskela och Pain (1999) är kritiska till. De menar att problemet delvis är metodologisk, det är svårt att mäta resultat från en förändring i den fysiska miljön på grund av det komplexa sambandet mellan människa och miljö. De är också kritiska till att bygga bort rädsla för brott på grund hur problemet är konceptualiserat. En sådan insats missar ofta de underliggande maktrelationerna mellan olika sociala grupper som ger sig uttryck i det offentliga rummet. Som ovan nämnt är uppkomsten av otrygghet och rädsla individuell och komplext vilket gör att det är svårt att säga att vissa platser är tryggare än andra. Rum är inte statiska, vilka faktorer som skapar en trygg plats skiljer sig mellan personer samt mellan olika tidpunkter. Det finns inte någon gemensam typ av byggd miljö som skapar rädsla och likaså inte en miljö som alltid skapar trygghet. Vissa menar att en upplyst gångväg är viktigt för att känna sig trygg medan andra menar att en mörk gångväg inger en känsla av trygghet eftersom ens synlighet gentemot andra blir sämre (Koskela & Pain, 2000).

Andersson (2001) har studerat vad som utgör en otrygg eller trygg plats i stadens rum. Vissa platser uppfattas som mer otrygga än andra. Emellertid är det inte den byggda miljön i sig orsakar en känsla av otryggheten utan förklaringen kan hittas i samspelet mellan sociala relationer och plats (Andersson, 2001). Detta samspel tydliggörs av en modell av Koskela (1996). Koskela (1996) använder begreppen fysiskt och socialt rum för att beskriva de olika dimensionerna som kan påverka känslan av rädsla eller otrygghet.

Det sociala rummet

| | | Tomma | Befolkade |
|--------------------|--------|---|--|
| Det fysiska rummet | Öppna | skogar, parker, rekreationsområden, planer, gator, torg, öppna platser | stationer, terminaler, köpcentrum, gator, torg, öppna platser, restaurangers entréer (köer), taxiköer |
| | Slutna | tunnlar, fotgängartunnlar, broar, slutna köpcentrum, parkeringshallar, källare | restauranger, dansplatser, diskotek, cafeterior |

Figur 1: Fysiska och sociala egenskaper i rum som kan upplevas som skrämmande.

Omritad av författaren efter Koskela (1996:72) samt tillåtelse finns från upphovsmannen att använda figuren.

Det fysiska rummet i modellen representerar den konkreta verkligheten i form av det man kan ta på så som hus och parker. Det sociala rummet är det rum som skapas av att människor befolkar ett fysiskt rum och däri skapas sociala relationer (Koskela, 1996). Beroende på rummets egenskaper kan ens trygghet påverkas, både positivt och negativt. Figuren tydliggör rummets två aspekter som för studien är relevanta, de sociala och de fysiska aspekterna kring trygghet.

2.2.5 Sammanfattning

I detta kapitel har jag presenterat och diskuterat forskningsläget om trygghet och otrygghet i staden genom att presentera forskning som fokuserat på otrygghet, rädsla och brottsförebyggande stadsplanering. Teoribildningen kring ämnet är komplext och med många olika aspekter att ta hänsyn till, aspekter som skiljer sig över tid och rum. Trygghet är, som den tidigare forskningen visar, ett komplext begrepp där olika aspekter gör det långt ifrån entydigt. Motsättningar inom begreppet finns och kan ses som relationellt med olika förutsättningar beroende på situation och därmed svårare att prata om det på generell nivå. Hur dessa spänningar syns i trygghetsvandring som metod diskuteras vidare i avsnitt 5. Malmö trygghetsvandrar.

3. Metod

I metodavsnittet redovisar jag de metoder, material och tillvägagångsätt som jag använt för att kunna besvara studiens frågeställningar. Metodavsnittet visar på en transparens över vad som gjorts, hur valen har gjorts, varför valen har gjorts samt synliggöra min ingång till ämnet. Avsnittet synliggör även de problem som finns med de val som gjorts och metoder som används för att samla in det empirin.

3.1 Studiens angreppssätt

3.1.1 Social konstruktivism och abduktion

Studien utgår från ett social-konstruktivistiskt synsätt. Det social konstruktivistiska perspektivet är ett perspektiv som ser människan och dess egenskaper som skapade genom sociala interaktioner och inte något som skapas genom genetisk programmering och biologisk mognade (Hepburn, 2006). Det konstruktivistiska synsättet är valt utifrån studiens intresse att undersöka begreppen trygghet och medborgarinflytande som något som inte är konstant och oföränderligt. Sociala konstruktioner är en del i skapandet och omskapandet av föreställningar om begreppet i tid och rum. Begreppet trygghet har, precis som genus inom den feministiska forskningen, en föränderlig karaktär där det sociala sammanhanget och kontexten skapar och omskapar begreppet. Värdet av det konstruktivistiska synsättet är erkännandet av hur relationer mellan objekt/begrepp formas i den sociala världen, objekt/begrepp som tidigare sett som neutrala, objektiva och universella (Hepburn, 2006).

Vidare angriper studien materialet på ett abduktivt sätt. Abduktionen är vanligt förekommande vid fallstudiebaserade undersökningar. Abduktion brukar ses som en mellanväg mellan induktion och deduktion, där induktion utgår från empiri och deduktion utgår från teori. Innebörden av ett abduktivt tillvägagångsätt är att under processens gång utvecklas dels de empiriska tillämpningsområdena, och dels den övergripande teorin (Alvesson & Sköldberg 1994). Detta för med sig att vid analysen av materialet vävs det empiriska materialet ihop med tidigare forskning eller teoretiska utgångspunkter, för att hitta mönster som skapar förståelse för det studerade fenomenet. Det finns likheter mellan den abduktiva ansatsen och den hermeneutiska (Alvesson & Sköldberg, 1994). Likt den hermeneutiska ansatsen med sin spiral som symboliserar hur kunskap växlar mellan att vara förförståelse och förståelse under arbetets gång. Både den hermeneutiska och abduktiva ansatsen tillåter att ny information tillkommer, bearbetas och tillgodoräknas vilket gör att förståelsen inte följer ett linjärt mönster. Under studieprocessen sker alltså ett utbyte och omprövning mellan teori och empiri där båda succesivt omtolkas vilket gör att synen på studiens teori och empiri förändras (Alvesson & Sköldberg, 1994).

Ingången till ämnet är en nyfikenhet på begreppet trygghet men också ett intresse för medborgardeltagande. Det som lockar i dessa två ämnesfält är komplexiteten och spänningarna mellan hur saker kan bli och hur saker blir vid arbetet med dessa två ämnesområden. Intresset för ämnet trygghet i staden grundar sig också i personliga

erfarenheter om föreställningar kring trygghet/otrygghet både från mig själv men också från omgivningen där jag ville veta mer om var dessa föreställningar kommer ifrån.

3.1.2 Fallstudie som metodologi

För att kunna besvara studiens frågeställning används fallstudien som metodologi. Att bedriva en fallstudie handlar om att djupstudera något i en specifik samhällelig kontext (Chadderton & Torrance, 2011). Studien djupstuderar och försöker förstå ett fenomen, trygghetsvandringar, utifrån dess samhälleliga kontext med Malmö stad som geografisk avgränsning. Fallstudien som metod uppmuntrar att öka förståelsen för ett visst fenomen på djupet istället för att bedriva en forskning som kan generaliseras på en totalbefolkning (Chadderton & Torrance, 2011). Centralt inom fallstudiemetodologin är således att de specifika sociala, kulturella och historiska kontexterna som skiftar över tid och rum. Skillnader vid samma fenomen på olika platser gör fallstudiens kontextuella sammanhang intressant.

Inom fallstudien är det eftersträvansvärt att ha flera informationskällor för att få en så bred förståelse som möjligt av det som studeras. Behovet för att ha flera informationskällor är således större vid fallstudier än andra forskningsmetoder (Yin, 2007). Studiens informationskällor består främst av intervjuer, textmaterial om de olika vandringarna som ligger till grund för respondenternas erfarenheter samt en deltagande observation. Intervjuerna ger en inblick till respondentens minnen och därefter förklaringar till hur saker har tagit den form som den gjort. Studiens textmaterial kompletterar intervjuerna med ett innehåll som har en mer konstant karaktär, där också förändringar över tid kan utforskas (Chadderton & Torrance, 2011).

Huruvida det går att generalisera utifrån en fallstudie är en vanligt förekommande kritik där problematiken består i att det är svårt att generalisera från ett specifikt fall i en viss kontext (Flyvbjerg, 2003/04, Chadderton & Torrance, 2011). En fallstudie säger, trots att den inte går att generalisera till en totalbefolkning, något om fenomenet. Då det inte går att generalisera mellan platser kan resultatet i sig vara intressant för att förstå skillnader mellan platser och dess olika förutsättningar. En annan epistemologisk problematik i samband med fallstudien är var gränsdragningen går i vad som är aspekter som påverkar i studiens undersökningsområde (Chadderton & Torrance, 2011). Trygghetsvandringens sociala kontext är central för studien och problematiken ligger i var gränser går i vad som påverkar fenomenet och vad som inte gör det, vad ska inkluderas och vad ska exkluderas. Trygghet är komplext och har många olika dimensioner med många olika aspekter som kan påverka hur trygghet eller otrygghet skapas. Studiens tidsram sätter gränser i hur omfattande underlaget och den insamlade empirin kan vara. Utifrån tidsramen avgränsades studien till att ha ett tjänstepersonsperspektiv vilket till exempel gjorde att brukarperspektivet inte är en aspekt som studien lägger fokus vid. Avgränsningen gjordes också utifrån studiens frågeställningar om föreställningar inom trygghetsvandringen där de som leder eller initierar vandringen var bäst lämpade att intervjua för en sådan diskussion.

3.2 Material

3.2.1 Urval

Urvalet av intervjupersonerna och likaså de vandringar som undersökningen bygger på har likheter med ett snöbollsurval. Jag har frågat mig runt på olika fastighetsbolag och stadsdelsområden efter personer som har erfarenhet av att initiera och driva en trygghetsvandring. Efter att jag förstått att Malmö större fastighetsbolag (MKB fastigheter, Stena fastigheter) arbetar med denna metod fast med vaktbolag och inte på det medborgardeltagande sättet som jag är intresserad av fick jag fokusera på de offentliga förvaltningarnas arbete med metoden. De offentliga förvaltningarna har en skyldighet att säkerställa trygghet och medborgarinflytande för invånarna vilket gör denna urvalsgrupp relevant. Efter att ha frågat mig runt inom Malmö stad förstod jag att det är på stadsdelsförvaltningarna som mycket av arbetet med trygghetsvandringar görs. En respondent som sticker ut från de andra är kuratorn på Rönnenskolan. En person på MKB tipsade mig om Malmö fältgrupp som i sin tur tipsade mig denna respondent som har erfarenhet av trygghetsvandringar. De tre övriga respondenter är tjänstepersoner i olika förvaltningar på Malmö stad. Respondenten på Dialogenheten på gatukontoret på Malmö stad upplyste mig om flera personer runt om i olika förvaltningar i Malmö stad. Några av dessa personer var så pass insatta i arbetet vilket gjorde att jag intervjuade dem medan andra inte var tillräckligt insatta och valdes därför bort som respondent. Urvalet har ett tydligt uppifrån eller samhällsinstitutionellt perspektiv med tjänstepersoner samt kurator som respondenter där medborgarperspektivet eller brukarperspektivet inte är representerat.

Urvalet av respondenter har påverkats av att det varit svårt att få tag på folk samt att antalet personer inom Malmö stad som är tillräckligt insatta inte är stort. Detta kan eventuellt bero på att metoden är relativt ny och kanske inte tillräckligt etablerad inom kommunen än vilket gör att urvalet av respondenter inte har kunnat bli fler än vad studien har. Jag har försökt att få kontakt med Stadskontorets avdelning för trygghet och säkerhet men inte lyckats. De initierar inte vandringar samt att respondenterna inte har nämnt denna avdelning som intressant för mig att ta kontakt med vilket gör att jag misstänker att en utebliven intervju inte påverkar studiens resultat på ett betydande vis.

3.2.2 Intervjuer

Intervjuer är en vanligt förekommande informationskälla i samband med fallstudier (Yin, 2007). Enligt Yins (2007) begreppsterminologi är intervjuerna som det empiriska materialet bygger på ett styrt samtal som karaktäriseras av att frågorna är flexibla och flytande. Under intervjuerna följs en intervjuguide där, på förhand, uppskrivna frågor finns i en specifik ordning. Det styrda samtalet ger intervjuaren frihet att läsa in situationen och grov följa detta schema villkorat att målet med frågorna uppnås (Yin, 2007). Det handlar till exempel om att låta respondenten tala utan att intervjuaren går in och avbryter om respondenten ger information som ligger längre fram i intervjuguiden, det handlar också om att intervjuaren kan frångå intervjuguiden om respondenten säger något av intresse och intervjuaren kan följa upp det. Intervjuaren måste vara uppmärksam på hur mycket frihet respondenten bör få vid det styrda samtalet. För att nå målet med frågorna måste givetvis intervjuaren ibland styra

samtalet då respondenten självständigt pratar på (Denscombe, 1998). Intervjuerna vid denna studie tog olika karaktär utifrån vem som intervjuades där vissa intervjuer tog mer form av strukturerade utfrågningar till att andra intervjuer tog mer form av ett öppet samtal där det krävdes mycket av intervjuaren för att uppnå målet med frågorna och intervjun exempelvis genom att styra tillbaka samtalet i den riktning som jag tyckte var lämpligt för studien.

Intervjuer som metod valdes för studien där de skapar ett empiriskt underlag som delvis präglas av information som inte går att läsa sig till. Vidare används intervju som metod på grund av studiens frågeställningar där förståelsen för tjänstepersoners erfarenhet av trygghetsvandringar bäst insamlas med hjälp av intervjuer. Att lokalisera de rätta personer för intervju har varit svårt. I litteraturen om trygghetsvandringar ges en bild av att fastighetsbolag är en aktör som ofta initierar dessa vandringar. Intervjuer med fastighetsvärdar så som MKB Fastigheter eller Stena fastigheter eftersträvades men uppnåddes inte då de antingen inte arbetade med trygghetsvandringar eller arbete med trygghetsvandringar som inte överensstämde med den typ av trygghetsvandring som studien intresserar sig av. MKB fastigheter arbetade med en typ av trygghetsvandring där ett vaktbolag vandrade i området som en trygghetsåtgärd.

Intervjuerna har alla varit ca 1 timme långa. Två av intervjuerna har blivit inställda och fått bokas in på nytt. De intervjuer som utförts är:

Tjänsteperson, Dialogenheten på Malmö Stad - 16 mars 2016 (respondent 1)

Kurator, Rönneskolan - 29 mars 2016 (respondent 2)

Tjänsteperson, Stadsområdesförvaltning Söder - 4 april 2016 (respondent 3)

Tjänsteperson, Stadsområdesförvaltning Öster 27 april 2016 (respondent 4)

Etik i samband med intervjuerna har övervägts. I studiens fall har det handlat om ett samtycke mellan mig och respondenterna. Jag har förklarat för dem vad intervjun kommer att användas till och att de som sägs under intervjun kan komma att hamna i studien och därefter bli offentlig handling. Respondenterna har godkänt att intervjuerna spelats in. Anonymisering av respondenterna görs inte för att skydda identiteten på respondenterna utan i första hand för att fokus inte ska hamna på person.

3.2.3 Dokument

För att komplettera intervjuerna har även dokument används för att samla in material för att besvara frågeställningarna. Dokumenten handlar om trygghet på olika nivåer från Boverket till dokument från Malmö stad. Malmö stad har ett trygghetsprogram från 2010 från Gatukontoret som skapar riktlinjer över hur Malmö stad ska och kan arbeta med trygghet i relation till den fysiska miljön. Stadsbyggnadskontoret har skrivit en rapport som heter Trygg stadsmiljö - tankegångar, riktlinjer, arbetsmetod (2006) som även den har ett fysiskt perspektiv på trygghet. Handböcker om trygghetsvandringar, Trygghetsvandring – en vägledning (2010a) och trygghetsvandringar – tankar på vägen (2010b), har även används för att fördjupa förståelsen. Dokumenten har valts för att sätta trygghetsvandringen i en kontext om hur Boverket diskuterar trygghetsfrågan på nationell nivå men också för att undersöka vad

trygghetsvandringarna har för roll i det övriga arbetet med trygghet som Malmö som kommun driver. Dokument över de trygghetsvandringar som respondenterna har genomfört har respondenterna skickat till mig och är opublicerade dokument. Formatet på dokumenten är liknande protokoll över vilka synpunkter som kommit upp och i vissa fall även med åtgärder som gjorts eller åtgärdsplan.

I studien kommer dokumenten benämnas gruppvis utifrån vilken stadsområdesförvaltning de kommer ifrån. Detta innebär olika dokument från samma förvaltning kommer alla refereras till som exempelvis 'stadsområdesförvaltning söder' eller 'stadsområdesförvaltning öster'.

3.2.4 Avgränsningar

Den främsta avgränsningen för uppsatsen är en tidsmässig avgränsning. Studien genomförs inom en viss period vilket förutsätter vissa avgränsningar i hur mycket material som kan samlats in och hur omfattande frågeställningarna kan vara vilket påverkar hur data samlas in. Den avgränsning som skett för intervjupersoner samt de specifika trygghetsvandringar som studien studerar har skett naturligt utifrån vem jag har fått tag i och utifrån denna persons erfarenheter. Detta har gjorts på grund av de svårigheter det varit att hitta rätt personer att intervjua.

Vidare har en avgränsning gjorts genom att inte grundligt gå igenom hur de olika vandringarna genomförts utan ett samtal har förts på en mer generell nivå om trygghet, medborgarinflytande utifrån de vandringarna som intervjupersonerna har haft erfarenhet av. Detta skapar en överblick av metoden på ett annat sätt än om varje vandrings mål och resultat valt att studerats på djupet. Avgränsningar har också gjorts i ämnet. De trygghetsvandringar som studien ämnar undersöka har innefattat ett element av deltagande invånare. MKBs trygghetsvandringar gjordes av vaktbolag på i olika områden i Malmö. De fallen valdes bort på grund av att det medborgardeltagande elementet är central i min studie och analys.

3.3 Analys

3.3.1 Kvalitativ ansats

Studien har en kvalitativ ansats när det insamlade materialet bearbetas och analyseras. Intervjuerna spelades in och är därefter delvis transkriberade där olika teman plockats ut för vidare analys. Studiens analys handlar inte om att redogöra för all information i det empiriska materialet. Genom utarbetade teman, som knyter an till tidigare forskning men främst studiens teorier, kan intressanta resonemang kring studiens frågeställningar föras.

Intervjuerna har spelats in för att kunna transkriberas. Trots att det är tidskrävande är det en bra metod för att ta sig igenom materialet grundligt. Detta gör även att jag snabbare kan gå tillbaka till intervjuens olika delar då det är i skriftlig form istället för att behöva lyssna igenom intervjuerna då jag vill gå tillbaka till materialet (Denscombe, 1998). Efter transkriberingen har en kvalitativ innehållsanalys gjorts för att plocka ut de intressanta och relevanta teman som studiens vidare analyserar. Denscombe (1998) beskriver tillvägagångssättet för en

kvalitativ analys i 5 steg, förberedelse av data, förtrogenhet med data, tolkning av data, verifiering av data samt presentation av data. Den kvalitativa analysen passar väl ihop med den abduktiva ansatsen då förflyttningar mellan den särskilda och det generella, det empiriska och de teoretiska, mellan de 5 stegen av analysen är tillåten inom analysprocessen. Processen går ut på att organisera, lära känna och sedan tolka sitt material, i detta fall transkriberingarna. Efter att transkriberingen gjorts och materialet grundligt studerats har materialet kodats och kategoriserats. Detta är en sorts raffineringprocess över vad i studiens rådata som kan vara lämpligt att gå vidare med. Kodningen har gjorts utifrån förekomsten av särskilda ord och uttryck, resonemang som är intressant att vidare analysera i relation till studiens frågeställningar och teori. Dessa ord, uttryck och resonemang har varit angående fysiska och sociala tillvägagångssätt för att öka tryggheten, trygghetsvandringens utformning och karaktär samt resonemang kring medborgarens inflytande och deltagande.

3.3.2 Källkritik och val av teori

Kritik kan riktas mot uppsatsens genomgång av tidigare forskningen vars artiklar generellt kan anses gamla. Många av artiklarna är publicerade under 1990-talet. Jag har varit medveten om detta men eftersom deras funktion är att visa hur forskningen har sett ut inom ämnet ser jag ingen anledning att utesluta dem.

För att förstå trygghetsvandringen och dess roll inom den samtida planeringsprocessen har Sandercocks teorier om postmodernistisk planering används (1998; 2003a; 2003b). Detta har gjorts för att förstå processerna och förändringarna i vad planering innebär. Sandercock visar på olika element som är viktiga i en ny planeringssideologi som är intressant att sätta i relation till tjänstepersonernas erfarenheter av trygghetsvandringar. För att komplettera Sandercocks planeringsteori, och för att föra fram den medborgardeltagande aspekten på trygghetsvandring har Arnsteins steg (1969) används som teori. På ett mer konkret sätt, till skillnad från Sandercocks teori, kan en analys om vilken typ av deltagande trygghetsvandringen ger upphov till diskuteras och analyseras. Dessa två skalnivåer kompletterar även varandra för att öka förståelsen för fenomenet både på en högre abstrakt nivå samt en längre mer konkret nivå. Arnsteins steg skrevs år 1969 men används fortfarande som kurslitteratur samt omnämns fortfarande av flera forskare inom ämnet medborgardeltagande. Stegen har vidareutvecklats av andra författare men Arnsteins steg är fortfarande legitim i debatten kring hur olika typer av medborgardeltagande kan se ut. Teorier kring *geography of fear* som till stor del presenteras i avsnitt 2 tidigare forskning används för att diskutera begreppet kring rädsla och otrygghet i stadsmiljöer. Begreppet ger studien en geografisk och rumslig förankring, en förankring som är viktig inom samhällsplanering.

3.3.3 Begreppsdiskussion

Malmö stads begreppsdefinition väljer att skilja mellan rädsla och otrygghet, där rädsla är en starkare känsla än otrygghet (Malmö stad, 2010). Jag håller med om att de två begreppen inte alltid ska likställas. Med engelskspråkiga artiklar har jag inte hittat en bra översättning av otrygghet vilket har gjort att jag valt att ha med artiklar som behandlar *fear/rädsla* för brott i staden. I studien ska begreppen ses som att de finns med på samma gråskala där de ena är

starkare än det andra. Båda begreppen är viktiga att ha med då de påverkar varandra och är en del i studiens förståelse över hur otrygghet i staden kan förstås.

Det finns problematik med att använda begreppet medborgare i samband med medborgardeltagande. De som ges inflytande eller har lokal kunskap över sin livsmiljö behöver inte vara medborgare vilket gör begreppet något missvisande, att istället prata om invånardeltagande drivs av grupper i samhället där begreppet bättre skulle spegla vilka som är med och deltar. Jag kommer i studien fortsätta att kalla det för medborgardeltagande med vill förtydliga att medborgare och invånare likställs i studiens diskussioner om medborgardeltagande och/eller inflytande.

En diskussion förs om det rationella planeringsidealet och i avsnitt 4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp läggs kritik fram av Sandercock (1998; 2003a; 2003b) mot den rationella typen av planering. Sandercock (1998;2003) använder begreppet modernismens planering för att beskriva ett ideal med en tro på en objektiv kunskap och *ett* allmänt intresse. Den rationella planeringen och modernismens planering används i denna studie på ett överlappande sätt för att beskriva samma planeringsideal som varit tongivande på 1900-talet.

4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp

I detta kapitel redogörs för arbetets teoretiska utgångspunkter som en del i besvarandet av de inledande frågeställningarna. För att sätta trygghetsvandringar och dess metoder i en samhällelig kontext och för att kunna analysera dess beståndsdelar har jag använt mig av Leonie Sandercocks teori om postmodern planering. Arnsteins stege används här för att kunna problematisera kring vilken typ av medborgardeltagande som de undersökta trygghetsvandringarna möjliggör.

4.1 Postmodernistisk planeringsteori

Sandercock (2003a) teorier tar avstamp i en kritik mot modernismens planering och dess officiella historia. Kritiken mot modernismens planering är en del i Sandercocks (1998; 2003a) argumentation för att en ny planeringspraktik måste utvecklas. Sandercocks (2003a) menar att den planering som skapat mycket av det som utgör dagens städer har orsakat skada mot städers miljö, gemenskap, kulturella diversitet samt städers själ (Sandercock, 1998). Utifrån kritiken efterlyser Sandercock (1998; 2003a) en planeringsteori och -praktik som erkänner de pluralistiska kulturella och sociala uttrycken i 2000-talets städer. Modernismens planering var/är ett allt för homogent och rationellt projekt som inte passar för dagens heterogena städer (Sandercock, 1998). Den modernistiska planeringens tilltro till expertyrket och dess kunskapsbas inom teknik, arkitektur och ekonomi har gett medborgarna lite möjlighet att påverka beslut in ens livsmiljö. Enligt Sandercock har detta gjort att modernismens planering har bortsett från andra perspektiv, utifrån bland annat kvinnor, etniska minoriteter, homosexuella, handikappade vilket gör praktiken i sig är socialt exkluderande, ojämlik, och rasistisk vilket i sin tur gör den odemokratisk (Allmendinger, 2002). Problematik uppstår även då planerare är en homogen grupp med begränsad erfarenhet av att vistas i de miljöer som planeras eller förvaltas. Sandercock (1998; 2003a) efterlyser alltså en planering som kan inkludera flera olika perspektiv. Faktorer som så kön, ålder, funktionsnedsättning, utbildning, bostadsort, yrke, uppväxtmiljö, inkomst samt position i livscykeln kan påverka ens vardagsliv och förutsättningar i samhället vilket också kan påverka ens intressen och behov i staden (Tonell, 2005). Att utveckla planeringspraktiker som synliggör flera olika allmänheter, olika berättelser och olika verkligheter menar Sandercock (2003a) är den viktigaste uppgiften för 2000-talet där stor vikt läggs vid att lyfta fram grupper som inte tillhör en dominerande norm.

Det är svårt att säga vad exakt postmodernismen i stort innebär, teorin är inte entydig vilket har gett upphov till kritik. Allmendinger (2002) lyfter fram postmodernismen diffushet men poängterar samtidigt att utifrån postmodernismens påtagliga kritik mot modernismen går det att tyda vad postmodernismen står för och vad dess förespråkare strävar efter. Det kan alltså vara lättare att förstå postmodernismen som ett teoretiskt perspektiv med utgångspunkt i kritik mot modernismen snarare än en teori. Sandercocks (2003a) ansats till en praktisk postmodern planeringsteori kritiserar för att vara en mix av modernistisk och postmodernistisk planering. Allmendinger (2002) tydliggör två olika ansatser inom postmodernistisk teori. Den ena inriktningen vill inte förkasta de modernistiska tankarna helt och hållet utan ser att vissa tankar bör vidareutveckla för att slutföra ett påbörjat modernistiskt tankesätt. Den andra

inriktningen ser att det inte längre finns någon objektiv vetenskap eller sanning vilket gör att den modernistiska teoribildningen blir ogiltighetsförklarad. Trots vissa otydligheter menar Allmendinger (2002) avslutningsvis att den postmodernistiska teoribildningens granskning av makt och inflytande är användbar inom planering som till mycket handlar om politik, makt och värderingar. (Allmendinger, 2002). Sandercocks (1998; 2003a; 2003b) teorier kan ses som ett exempel på en vision om ett pluralistiskt socio-kulturellt samhälle som ett idealtillstånd eller en utopi att färdas mot där alla praktiska detaljer inte än retts ut (Nyström & Tonell, 2012).

4.1.2 Kunskap och det allmänna intresset

En ständig diskussion inom vetenskapen är synen på kunskap; hur vet jag det jag vet, vad är det vi vet. Denna diskussion är även viktig inom teoribildningen kring planeringen. Vem kan och får uttala sig om staden och vilka tester måste kunskapen passera för att kallas för vetenskap (Sandercock, 2003a). Som tidigare framgått ifrågasätter Sandercock den modernistiska planeringens kunskapsbas för att vara för expertbaserad med en falsk tro om att planeringen var en objektiv praktik. Här är även kunskapen som en social konstruktion en viktig ansats för att se det som räknas som kunskap är föränderligt vilket exempelvis kan skapas utifrån olika maktförhållanden.

Trygghetsvandringen har som ansats att bredda kunskapsbasen om en bebyggd miljö med något som kallas för lokal kunskap. Den lokala kunskapen är eftertraktad för att komplettera planerarens expertkunskap. Inför dessa processer måste planerare reflektera över vad som räknas som kunskap och vem som räknas som en som vet.

Ett begrepp som är central i planeringsprocessen är det allmänna intresset. Planeraren har till uppgift att identifiera och beakta det allmänna intresset. Det allmänna intresset har ofta representerat partsintressen där kvinnor eller andra underordnade grupper exkluderats (Nyström & Tonell, 2012). Kritiska teoribildningar har ifrågasatt idén om ett allmänt intresse (Sandercock, 1998). Att en planerare kan stå utanför sociala processer där faktorer så som kön, klass, etnicitet kan påverka och styra vad som är bäst för alla andra (Sandercock, 1998). Således blir det mer lämpligt att tala om flera allmänheter (Sandercock, 1998) eller att omdefiniera ett allmänt intresse, det bör väga in så många särintressen som möjligt för att synliggöra och erkänna olika visioner om staden (Nyström & Tonell, 2012).

4.1.4 Berättelsens makt inom planering

Historier och berättelser är centrala i planeringspraktiken men det verbala uttryck synliggörs inte alltid som en del i processen kring stadsutveckling (Sandercock, 2003a). Med berättelse menas, i detta sammanhang: ”*verbal expression that narrate the unfolding of events in some passage of time and some particular location.*” (Eckstein i Sandercock, 2003a). Sandercock (2003b) menar att planering redan till stor del utförs genom berättelser men ofta på ett omedvetet plan. Genom att uppmärksamma berättelsen och dess makt kan ge en bättre förståelse över olika människors villkor i staden och likaså stadens villkor än traditionella metoder inom samhällsvetenskapen (Sandercock, 2003a). Genom olika narrativ skapas och

omskapas ständigt en verklighet om staden som påverkar invånarens val samt hur agerande sker i staden. Sandercock (2003a) menar att planeringen kan bli effektivare om planeringspraktiker kan hantera både de positiva och negativa aspekterna av berättelsens makt. Delvis eftersom det är en viktig aspekt i de postmoderna planeringspraktiker som behövs i 2000-talets städer men också för att göra argumentationens makt synlig och dess påverkan på olika planeringsbeslut.

I och med kommunikativa planeringspraktiker där en deltagande planering ingår är det viktigt att berättelser inom praktikerna kritiskt granskas. Våra egna och andras historier måste kritiskt granskas samt uppmärksamma hur makt formas genom att vissa berättelser berättas, hörs och får en viss tyngd (Sandercock, 2003a). Likaså måste det synliggöras hur berättelser får genomslag och hur de medvetet eller omedvetet är medskapare till användningen av olika stereotypa berättelser. Berättelser och berättandet används inom många olika fält inom stadsplaneringen, inom konflikthantering, områdesutveckling, deltagandeprocesser, resurshantering, i transportplanering (Sandercock, 2003a). Berättelsens makt kan alltså få genomslag inom många olika fält och i sin tur påverka människor olika. Den kritiska granskningen innebär att synliggöra konsekvenser av olika berättelser.

Medborgardeltagande processer utgör ett fenomen inom planeringen där historien och berättelsen är centrala (Sandercock, 2003b). Inom dessa processer är alla välkomna att berätta sin historia om sitt område. Detta görs ofta för att få reda på en lokal kunskap om områden. Olika tekniker används för att planerna ska få ta del av invånarnas kunskaper, exempelvis genom trygghetsvandringar eller med hjälp av användandet av mentala kartor i smågrupper (Sandercock, 2003a). Det finns en generell inställning inom processen som innefattar att det är viktigt att alla får möjlighet att berätta sin historia och att den lyssnas på. Det är dock inte alltid klart hur de insamlade berättelserna sedan används för framtida beslut och om invånarens perspektiv tas med i beräkningen (Sandercock, 2003a:186). Det är en reell problematik som måste behandlas för att inte minska tilliten mot planeringens politik (mer om denna problematik i avsnitt 5. Malmö trygghetsvandringar).

”Core story” är en annan typ av kategorisering av berättelser som har sitt ursprung i psykologin (Sandercock, 2003a). Core story har en kroppslig innebörd som infattar mer än bara den berättade historien. Alla har en ”core story” vilket är den historia som vi berättar genom vår existens (Sandercock, 2003a). Ens ”core story” grundar sig således i tidigare erfarenheten men även på kommentarer från andra i omgivningen och kategoriserar oss som exempelvis själviska, spontana, offer, rädda eller otrygga. Genom att berätta ens ”core story” skapas och återskapas ens historia och ens kroppsliga beteende (Sandercock, 2003a).

Berättelsen om och berättandet är alltså en effektiv katalysator för förändring (Sandercock (2003a). Sandercock (2003a) sammanfattar sin argumentation med att poängtera att både mer uppmärksamhet mot berättelsen behövs samtidigt som den kritiska analysen av olika berättelser inte får försvinna. Berättelser inom planering, antingen av planerare eller av invånare med uppmuntran från planerare, bör användas med en viss försiktighet eller med en medvetenhet om hur makt skapas med hjälp av hur berättelser berättas och får tyngd. Den

kritiska analysen handlar om att kunna göra bedömningar om vilken tyngd olika historier ska få samt vilka historier som är passande i vilka situationer. Sandercock, 2003a) nämner två aspekter som är viktiga att ta hänsyn till för att göra berättandet till en fördelaktig metod för kunskapsinhämtande - skala och makt. En mindre skala, en lokal eller regional kontext, över problembilden är fördelaktig framför en national eller global kontext. Det finns således också en makt i berättelser som övertygar. Detta kan vara något som planerare har till sitt förfogande, ofta i form av sin expertroll men parallellt kan även andra berättelser som inte utgår från en expertkunskap utgöra en maktfaktor och kan skapa opinion.

4.1.5 Känslor i planeringen

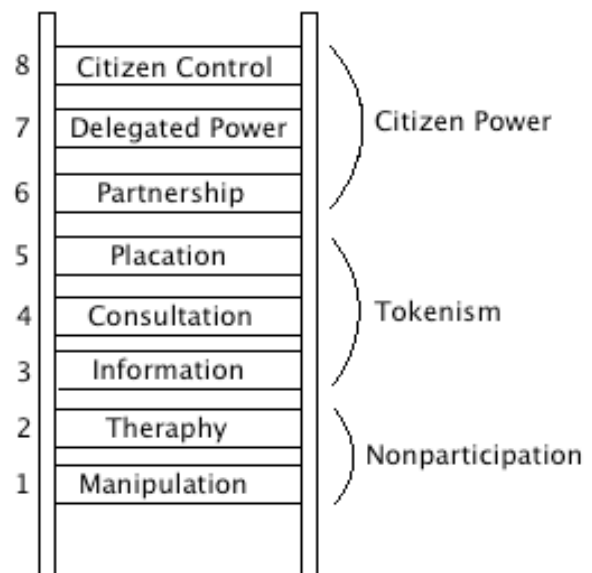
Känslors roll i planeringen är vanligt förekommande men sällan något som lätt hanteras för planeringens politik (Sandercock, 2003a). Planeringens ursprung som en teknisk vetenskap och sedan som väldigt administrativt präglad är en förklaring till utelämnandet av känslor. Det är helt enkelt svårt att planera rationellt om relationella känslor är en inräknad aspekt för hur stadens rum planeras. Mycket av dagens planering anspelar på känslor med vanligt förekommande begrepp som attraktivitet, kreativitet, spontanitet och trygghet. I kapitel 2. Tidigare forskning framkom det att trygghet är en komplex känsla som tar olika uttryck för olika grupper i olika tid och rum. Sandercocks (2003a) exemplifierar med konflikter i staden där känslor av olika slag är påtagliga och frågar sig hur planerare kan lösa sådana konflikter om det inte finns ett engagemang att bemöta dessa känslor.

4.2 Medborgarinflytande

Trygghetsvandringar är en typ av medborgardialog. Medborgardialoger kan se ut på många olika sätt där olika utformningar speglar både vilka förväntningar medverkande kan ha på resultatet men också vilka förväntningar som ligger på de deltagandes engagemang. I följande kapitel kommer jag med utgångspunkt från Arnsteins steg diskutera olika former av medborgardeltagande.

4.2.2 Arnsteins steg

Arnstein steg är en modell som synliggör olika typer av medborgarinflytande. Sherry Arnstein (1969/2010) utvecklade sin teori om deltagandestegen som en kritik mot det hon såg som ett hyckleri inom den deltagande planeringen. Arnstein menar att



Figur 2: Figuren ovan utgår från Arnsteins deltagandesteg (1969/2010:241). Figuren visar olika nivåer av medborgardeltagande där de lägre nivåerna sammanfattas som icke-deltagande. Nivå 3,4,5 ses som en symboliskt deltagande och de deltagandeformer som kan placeras in på de översta stegen möjliggör en medborgarmakt. Omritad version av författaren.

det är en omfattande skillnad i att genomgå en tom ritualliknande process av delaktighet och ha den makt som behövs för att ha reell makt över processens resultat (1969/2010). Hon börjar sin artikel "A ladder of citizens participation" med att likna medborgardeltagande med att äta spenat, alla är positiva till det på principiell nivå och vill med stegen som modell synliggöra att medborgardeltagandet ser annorlunda ut i verkligheten (1969/2010). Arnstein är tydlig med sin ståndpunkt om att i de flesta fall handlar om att skjuta makt från de som "har" till de som "inte har" (Arnstein 1969/2010). Arnsteins deltagandestege är applicerbar på deltagandeprocesser för att förstå vilken roll som medborgaren har i det specifika projektet. Illustrationen hjälper också till att sätta delaktigheten i ett sammanhang samt att tydliggöra maktfördelningen i besluten.

Stegen är uppdelad i 8 steg där de två nedersta stegen är icke-deltagande: manipulation och terapi. Mittensegmentet kallas för symboliskt deltagande och benämns: information, konsultation och medlande. Denna form av medborgardeltagande bjuder in till en viss form av inflytande men Arnstein menar att det ofta blir ett bluffmakeri, medborgare bjuds in men att synpunkterna som kommer fram bryr sig inte de beslutande om. Det är först vid det sista segmentet som Arnstein menar att det går att tala om ett reellt deltagande. De tre översta stegen, partnerskap, delegerad makt och medborgarkontroll, ringas in som medborgarmakt (Arnstein, 1969/2010).

Arnsteins teori har fått kritik för den endimensionella maktförskjutningen, från tjänsteperson/politiker till medborgare där andra maktrelationer också påverkar delaktigheten, exempelvis mellan olika medborgare (Corkhill, 2013). Vidare har Arnsteins stege kritiserats för att vara normativ och att den inte är tillräckligt nyanserad och tar in den specifika kontexten för varje medborgardialog. Arnstein menar att det översta steget alltid är det eftersträvaransvärda oavsett situation. Fung (2006) motsätter sig den normativa ansatsen och menar att medborgardialoger ibland är mer verksamma då medborgare har en konsulterande roll. Här blir medborgardeltagandet mer som ett komplement till den representativa demokratin där politiker alltid ska ha det övergripande ansvaret (Corkhill, 2013). Fung (2006) har utvecklat en annan modell över medborgardeltagande, demokratikuben. Kuben är något mer nyanserad där tre parametrar, vem deltar, hur deltagare kommunicerar med varandra och tar beslut ihop och hur diskussionen är kopplad till politiken, ska öka förståelsen för möjligheterna i de specifika och unika mötena. Enligt Fung (2006) är Arnsteins stege är inte applicerbar på dagens komplexa samhälle och kubens ska illustrera att tjänstepersoner och politiker kan möta medborgare på många olika sätt i olika frågor.

Arnsteins stege kan avfärdas som allt för normativt och orealistiskt analysredskap och kanske att det är en för grov förenkling av verkligheten. Modellers syfte är dock ofta att förenkla verkligheten och därigenom öka förståelsen för komplexa ting. I studien kommer stegen fungera som en modell för att synliggöra vilken typ av medborgardeltagande trygghetsvandringen kännetecknas av. Fungs (2006) kritik mot Arnstein nyanserar deltagandestegen och tillför en fördjupad diskussion om medborgardeltagande.

4.3 Sammanfattning

De olika teoretiska utgångspunkterna möjliggör en analys både på ett strukturell plan samt en mer detaljerad skala. I relation till Sandercocks (1998; 2003a; 2003b) postmoderna planeringsteori är Arnsteins teori om deltagandestege mer konkret och fungerar som en modell för att förstå deltagandets verklighet på. I förhållande till varandra bidrar de med en intressant diskussion om hur utopisk en teori bör vara samt hur mycket av en förenkling av en verklighet en modell kan vara. Beröringspunkter mellan Sandercock och Arnsteins teori om medborgardeltagande är att de båda förespråkar en mer pluralistisk process kring hur beslut fattas i de lokala frågorna. I nästa kapitel appliceras dessa två teoretiska utgångspunkter på det empiriska materialet.

5. Malmö trygghetsvandrar

I detta avsnitt presenteras studiens empiri. Det insamlade materialet består av intervjuer med personer som har erfarenhet av trygghetsvandring som alla jobbar inom Malmö stad. Empirin består även av dokument om trygghetsvandringar, både specifika över de trygghetsvandringar som ingår i studien men också officiella dokument om metoden från till exempel Boverket och Malmö stad. Empirin presenteras tematiskt och tillsammans med analysen. De teman som kommer presenteras är kopplade till de tre inledande frågeställningarna. De tre teman är följande;

- Planering i gränslandet mellan sociala och fysiska åtgärder – här presenteras skillnaderna mellan fysiska och sociala aspekter på hur trygghet skapas i stadens miljöer. Respondenternas syn och erfarenheter på dessa två aspekter presenteras. Diskussionen berör sedan trygghetsbegreppet med den tidigare forskningen som teoretisk bakgrund.
- Trygghetsvandringens roll i planeringsprocessen – här presenteras utformningen på metoden och diskussionen behandlar metoden utifrån Sandercocks postmoderna planeringsteori (1998; 2003a; 2003b). Diskussionen berör även på vilka sätt metoden är en postmodernistisk planeringspraktik samt på vilka sätt den inte är det.
- Trygghetsvandring och möjligheten till inflytande – här presenteras vilken formen på medborgardeltagandet och vilket grad av inflytande deltagarna har inom trygghetsvandringen som metod. Diskussionen utgår ifrån Arnsteins deltagandestege (1969/2010).

5.1 Vad är en trygghetsvandring?

Grunden för trygghetsvandringar lades i början av 1990-talet i Montreal, Kanada av organisationen METRAC¹. METRACs vandringar var en del i ett förebyggande arbete mot våld mot barn och kvinnor. Sedan metoden utvecklades i Montreal har den breddats och idag ligger fokus generellt på lokal kunskap där syftet med vandringarna är att få in en mer erfarenhetsbaserad kunskap om hur ens närmiljö fungerar i praktiken med fokus på trygghet (Listerborn, 2015c). Det finns många aktörer som initierar trygghetsvandringar, bland annat fastighetsvärdar, kommuner eller myndigheter men också arkitektbyråer. Likt andra medborgardeltagande metoder finns det många olika utformningar på trygghetsvandringar. I broschyren *Trygghetsvandringar – vägledning* (2010a) finns information för hur trygghetsvandringar kan utformas. Det är viktigast att folk som bor och arbetar i området är med på vandringarna samtidigt som det eftersträvas värd att få med deltagare av olika etnicitet, kön och ålder. Ibland kan det dock vara relevant att avgränsa deltagarna till specifika grupper, till exempel endast kvinnor eller endast pensionärer för att lättare kunna diskutera specifika frågor (Tryggare och mänskligare Göteborg, Boverket & Brå, 2010a). Broschyren understryker de viktiga förberedelserna. Precis som vid andra medborgardeltagande metoder är det viktigt att den som initierar deltagande från medborgare vet vad syftet med deltagandet är samt vad deltagarna kan förvänta sig. Utan igenomtänkta förberedelser och om

¹ Metro Action Committee on Public Violence Against Women and Children

medborgarnas synpunkter inte kan tas tillvara på finns det en risk att vandringen motverkar sitt syfte. Ett exempel är vad de som initierat vandringen har för mandat att göra förändringar i den fysiska miljön, kan de sätta upp ny belysning, beskära buskar eller installera trafikljus vid ett övergångsställe? Med en misslyckad vandring där kanske inte rätt personer bjudits in, informationen varit bristfällig, protokoll förts på felaktigt sätt kan misstron hos medborgare öka gentemot medborgerligt engagemang (Andersson- Ek, 2009). Förutom att samla in erfarenheter av det fysiska rummet och diskutera åtgärder är det mellanmänniska mötet också en viktig aspekt för trygghetsvandringen. Mötet mellan fastighetsägare och boende, kommun och boende eller mellan två boende är också ett sätt att öka tryggheten eftersom mötet kan skapa tillit och känslan av att bli lyssnad på. Trygghet och upplevelsen av ett rum är subjektivt och har därför en tydlig social aspekt som inte kan förkastas vid en vandring.

Malmö stads trygghetsvandringar är en del i Malmö stads trygghetsprogram som gatukontoret sammanställt. Programmets syfte är att fastslå en strategi för gatukontoret vad gäller förvaltningens trygghetsarbete, ge förslag till åtgärder, verka som redskap och stöd i det dagliga arbetet samt tydligt visa hur gatukontoret avser att angripa problemet med otrygghet. Programmets mål är att minska den upplevda otryggheten. Paradoxalt nog ökar den upplevda otryggheten samtidigt som brottligheten i Sverige går neråt och likaså i Skåne (Malmö stad, 2010).

Amnå (2006, i Andersson- Ek, 2009) och Listerborn (2015c) tar båda upp kritik mot trygghetsvandringar och dess syfte. Båda menar att det kan vara en bra metod men det finns risker att det gör mer skada än nytta. Trygghetsvandringar kan vara ett bra sätt att lyfta frågor som har betydelse för den enskilde medborgaren på ett lokalt plan men Amnå menar att metoden riskerar att leka med medborgarnas engagemang. Dialogens fokus på småsaker och fysiska åtgärder riskerar att samtalen inte berör orsakerna bakom problemen kring otrygghet. En förminskning av orsakerna beroende på olika visioner eller ideologier kan ge en missvisande bild av verkligheten. I ett sådant fall blir trygghetsvandringen en sorts symptomlindring där konflikter i samhället inte får ta plats (Amnå, 2006 i Andersson- Ek, 2009). Listerborns (2015c) kritik handlar också om att de verkliga problemen inte får utrymme vid en vandring. Fokus ligger på det fysiska rummet och inte på underliggande maktordningar mellan till exempel kön som påverkar det fysiska rummet. Ytterligare kritik är att diskursen kring kvinnors otrygghet kan verka på ett sätt att det skapar en falsk bild 'om den rädda kvinnan'. Genom att prata om otrygghet bland olika grupper i samhället kan en falsk känsla av otrygghet befästas, på det sättet verkar diskussionen om trygghet och trygghetsvandringar mot sitt eget syfte. I Andersson-Eks (2009) rapport om trygghetsvandringar lyfts bristen på att deltagarna inte är ett tvärsnitt av befolkningen vilket gör att ett demokratiproblem uppstår.

5.2 Studiens undersökta trygghetsvandringar

Studien har inte djupstuderat Malmö stads utförda trygghetsvandringar utan har eftersträvat en mer allmän diskussion om metoden. Trots en strävan efter en allmän diskussion om

metoden så grundar sig respondenternas föreställningar och erfarenheter i trygghetsvandringar som har gjorts runt om i Malmö. De trygghetsvandringar som är utgångspunkten för respondenternas olika erfarenheter presenteras här nedan.

Stadsområdesförvaltningen Öster

- Trygghetsvandring Persborg, sept 2014
- Trygghetsvandring Almgården, nov 2014
- Trygghetsvandring mötesplats för kvinnor, okt 2015
- Trygghetssamtal & vandring Träffpunkten, nov 2015
- Trygghetssamtal & vandring Seniorum, nov 2015

Dokumenterna över dessa vandringar visar svårigheter att engagera medborgare. Vid trygghetsvandringen i Almgården var det endast 4 boende av totalt 21 deltagare. Trygghetsvandringen som fokuserade på mötesplatser hade likaså endast 3 boende (det totala antalet deltagare står inte utskrivet). Dokumenterna över trygghetsvandringarna i nov 2015 visar på ett bättre medborgarunderlag där vandringarna hade 23 respektive 15 medborgardeltagare.

Stadsområdesförvaltningen Söder

- Trygghetsvandring, nov 2010
- Trygghetsvandring för kvinnor, april 2012

Trygghetsvandringarna i stadsområde Söder var en del i områdesutvecklingen som skulle göras på Lindängen där Lindängen centrum kom att hamna i fokus för att göra Lindängen tryggare och mer attraktivt. Dokumenterna över trygghetsvandringarna visar både på fysiska rum och sociala rum som påverkar invånarens trygghet. I de dokument som studien tagit del av är att de fysiska åtgärderna finns återrapporterade med åtgärder som gjorts medan de synpunkter som har med områdets sociala rum inte återkopplats med vad som kommer hända med de synpunkterna.

Gatukontoret dialogenheten

- Trygghetsvandring Östra Sorgenfri med ungdomar från 10 år och uppåt, mars 2016

Respondenten från Gatukontorets dialogenhet har varit med på vissa av de trygghetsvandringar som utförts av stadsområdesförvaltning söder och öster. Den trygghetsvandringen som gjordes på Östra Sorgenfri var gatukontoret inbjudna till med drev inte den själva. Gatukontoret initierar inte vandringarna själva utan är ofta med eftersom många av de synpunkterna som uppkommer vid vandringarna är Gatukontoret ansvariga för.

Rönneskolan

- Trygghetsvandring på och omkring Johannesskolan med elever, maj 2011
- Trygghetsvandring över Rönneskolans interiörer med elever, okt 2015

Trygghetsvandringen på Rönnenskolan var den första av totalt 3 planerade där nästa skulle fokusera på skolgården och den sista på transportsträckor till och från skolan. Intentionen var att försöka locka till sig elever som inte redan var aktiva i skol och demokratifrågor i till exempel elevrådet.

5.2.1 Likheter och skillnader mellan vandringarna

Alla trygghetsvandringar som studien bygger sitt underlag på har initieras av förvaltningarna eller av ledningen på skolan. Trygghetsvandringarna har alla haft direkt återkoppling till aktörer så som polis, räddningstjänst, politiker antingen vid vandringarna eller i efterhand då material sammanställts. Trygghetsvandringar utförs oftast som ett förvaltningsarbete i en befintlig miljö, det handlar om att förändra och förbättra en redan byggd miljö. Intervjuerna med respondent 3 och 4 visade dock på att trygghetsvandringarna användes på två olika sätt i planeringsprocessen. De trygghetsvandringarna i stadsområdesförvaltning Öster var ganska oprecist i vad vandringen skulle ge för resultat. Stadsområdesförvaltning Östers vandringar syftade till att skapa en uppfattning om hur området ”mådde” (Respondent 4) och användes medan de vandringarna som gjordes i stadsområdesförvaltning Söder användes för att skapa ett planeringsunderlag för en planerad förändring av Lindängens centrum. De trygghetsvandringar som respondent 3 har erfarenhet av ägde rum inom ramen för en specifik områdesutvecklingsplan där ett lokalt utvecklingsarbete av övergripande karaktär diskuterades (Dokument stadsområdesförvaltning söder). I intervjun med respondent 3 framkom det att trygghetsvandringarna delvis bestod av att tillsammans med medborgare vandra omkring i området och diskutera ett underlag om vad i Lindängen centrum som kan göras om för att minska otryggheten. I de stora dragen liknar vandringarna varandra där vandringarnas utförande stämmer överens med Tryggare mänskligare Göteborg, Boverket och Brå (2010) vägledning om trygghetsvandringar. Givetvis finns en flexibilitet som gör att vissa delar av vandringarna skiljer sig från varandra där vilka som är med och hur många som är med påverkar. Respondenten vid Gatukontorets dialogenhet är den enda som är något skeptiskt till metodens utformning där hon inte ser att metoden fungerar i den utsträckning som skulle behövas (Respondent 1). Övriga respondenter är positiva till metoden och kan tänka sig fortsätta använda den och respondent 3 & 4 ser vandringarna som viktiga för förvaltningen och dess kontakt med medborgare. Vidare finns likheter i respondenternas berättelser över att metoden fortfarande utforskas och att utformningen kan ha en karaktär att det blir som det blir eftersom respondenterna ännu inte vet exakt vilken typ av form som ger det bästa resultatet, det går att säga att metoden till viss del utförs ad hoc.

5.3 Planering i gränslandet mellan sociala och fysiska åtgärder

Studiens diskussion ovan om begreppet otrygghet/trygghet och rädsla och hur de skapas i relation till stadens rum visar på en komplexitet där materialet ibland visar på motsägelser (se avsnitt 2. Tidigare forskning). Utifrån studiens begreppsdiskussion synliggörs svårigheter om att säkerställa trygghet i planeringssammanhang. Ändå har diskursen om trygghet/otrygghet fått stort genomslag i den svenska planeringen vilket de 164 publikationerna från Boverket visar (Boverket.se, sökord: otrygghet). Sökordet otrygghet gav fler träffar som är relaterade

till den diskussion som studien för, otrygghet/trygghet och planering. En sökning på trygghet gav många resultat angående trygghetsboende vilket inte är relevant för studien. Sökresultatet innefattar både publikationer från Boverket men också uppdrag i hela Sverige som Boverket varit en del av.

Boverkets skrift *Plats för trygghet* (2010a) syftar till att ge vägledning i hur fysiska utformning påverkar upplevelser av trygghet. Här förs en allmän diskussion om trygghet i relation till den fysiska utformningen i staden i stort. Trots en diskussion om olika perspektiv på trygghet är rapporten generellt praktiskt inriktad "... ger här en mängd konkreta idéer och tips för hur du kan utforma miljöer som upplevs trygga av både kvinnor och män." (Boverket, 2010a:9). Skriften *Vidga vyerna - planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet* (2010c) från Boverket är också praktiskt inriktad med syfte att ge inspiration över utvecklade planeringsmetoder. Här är, till skillnad från den förstnämnda skriften, ett socialt perspektiv på trygghet mer framstående genom mer fokus på mötet eller inflytande i flertalet av de metoder som lyfts fram. Malmö stad har, genom Gatukontoret, gett ut *Malmö trygghetsprogram* (2010) som lyfter fram olika offentliga stadsrum och hur dess utformning kan påverka en känsla av trygghet eller otrygghet. I skriften framhävs platser med folkliv som en eftersträvanvärd strategi för att öka tryggheten. En närvaro av andra människor skapar en form av trygghet genom social kontroll (Malmö stad, 2010). Stadsbyggnadskontoret i Malmö stad visar, genom sin skrift *Trygg stadsmiljö – tankegångar, riktlinjer, arbetsmetod* (2006), på hur förvaltningens arbete på olika nivåer, översiktsplanering, detaljplanering och vid bygglov, påverkar upplevelsen av trygghet i staden.

Med undantag för *Vidga vyerna - planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet* (2010c) diskuterar skrifterna otrygghet till stor del som något som kan lösas med alternativa utformningar av staden. De är praktiskt inriktade där förändringar i den fysiska miljön är ett centralt angreppssätt för att minska upplevelsen av otrygghet. Med bakgrund i den diskussion som fördes i inledande avsnitt finns det forskare som ifrågasätter skrifternas ytliga problemlösning av den upplevda otryggheten i staden (Koskela & Pain, 2000; Andersson, 2001; Koskela, 1996; Wilson, 1992). Nästa avsnitt 5.4.1. Fysiska och sociala angreppssätt inom trygghetsvandringen diskuterar dessa spänningar vidare.

5.3.1 Fysiska och sociala angreppssätt inom trygghetsvandringen

Diskussionen kring trygghet i samband med stadsplanering har två tydliga aspekter, en social och en fysisk. Finns problemlösningen i stadens fysiska strukturer, i de sociala eller är det ett ömsesidigt utbyte mellan dessa element i staden. De sociala aspekterna på trygghet kan till exempel handla om att tillit, känsla av tillhörighet eller gemenskap i sitt bostadsområde. I samband med trygghetsvandringar handlar det ofta om att lära känna folk i sitt område, grannar som lär känna varandra men också medborgare som lär känna tjänstepersoner (Tryggare och mänskligare Göteborg, Boverket & Brå, 2010). De fysiska aspekterna handlar ofta om att öka belysning, rensa i eller ta bort buskage samt ta bort klotter och skräp. Kommande avsnitt diskuterar alltså om uppkomsten av rädsor eller otrygghet kan förändras genom att ändra på stadens fysiska utformning eller om det är det mellanmännsliga arbetet

som är mer proaktivt för att få en långsiktig förändring till stånd i fråga om hur otrygghet och trygghet skapas.

Citatet nedan visar på olika orsaker som kan utlösa en känsla av otrygghet, en som innefattas av den fysiska problembilden och en som innefattas av en social mellanmännisklig problembild.

”... den fysiska arbetsmiljön här för elever kan förstärka eller dämpa den andra typen av otrygghet. Att kunna bli inlockad i ett dolt utrymme och känna sig otrygg för det är människor man inte litar på. Det kan vi bygga bort. Att någon sitter och tittar snett på någon annan på en lektion kan vi inte bygga bort helt fysiskt.” (Respondent 2)

Trots en medvetenhet hos de som intervjuats om begränsningarna för vad fysisk förändring kan göra för att öka tryggheten har trygghetsvandringen en övervägande fokus på de fysiska elementen. Fokusen blir än mer tydlig i de dokument över de genomförda åtgärder som återkopplas efter trygghetsvandringen (Stadområdesförvaltning Söder & Öster). Denna fokus kan ha olika förklaringar, antingen att medborgarnas synpunkter och lokala kunskap ofta är inriktade på fysiska element eller att de som håller i vandringen har detta perspektiv vilket påverkar vandringens utformning och resultat. Respondent 1 förklarar dominansen av fysiska åtgärder de genomförda åtgärderna med utgångspunkt i hur Malmö stad som kommun fungerar,

”De tekniska förvaltningarna har mer pengar vilket gör att det oftast är så att det som åtgärdas är det tekniska grejerna. De sociala åtgärderna är kostsamma och tar lång tid, långa processer som kostar mycket. Hur kan förvaltningarna jobba med dessa frågor när pengarna ligger på fel plats. Det är ibland för lite flexibilitet mellan förvaltningarna.” (Respondent 1, 2016)

Citatet visar på att det finns en konflikt mellan de fysiska och sociala insatserna på grund av olika budgetposter samt hur organisationsstrukturen ser ut. Problematiken finns också i tidsperspektivet mellan de olika åtgärderna. De tekniska förvaltningarna har mer pengar än de förvaltningar som har hand om sociala frågor vilket gör att det som oftast åtgärdas är de tekniska, rent fysiska åtgärderna.

En dominerande fokus på de fysiska elementen under trygghetsvandringarna ser inte respondenterna som något problem (respondent 1,2,3). De fysiska åtgärderna ska inte förkastas eftersom det finns ett värde i att rent fysiskt bygga bort vissa element som kan hjälpa till att skapa förutsättningar för vissa otrygga situationer. ”... man kan bygga bort det man kallar för beteendeproblematik i skolan. Rent fysiskt bygga bort det genom att planera att vissa situationer inte uppstår”, säger respondent 2. Respondent 3 fortsätter,

”Om man tar på allvar det som medborgaren säger om klotter, trasiga lampor, gatlampor osv. då är det mycket lättare nästa gång att försöka engagera människor om mer långsiktiga mål på lindängen, istället för att ”ni

kan inte ens fixa det här, hur ska vi kunna tro att ni kan fixa det där".
(Intervjuperson 3, 2016)

Intervjuperson 3 har en lite annan syn på det fysiska och sociala åtgärderna som ofta kommer upp vid trygghetsvandringar. Här menar respondenten att de fysiska åtgärderna som görs inte behöver hjälpa att öka själva tryggheten, att det inte är genom bättre belysning som tryggheten ökar. Dock lägger hon ett stort värde i dessa ”små”, ”billiga”, ”snabba” lösningar. Genom att åtgärda, belysning, upprensning eller nertagande av buskar kan ett förtroende för processen skapas (Respondent 3). Åtgärderna i denna trygghetsvandringprocess var mer ett sätt att skapa förtroende och visa att förvaltningen eller andra ansvariga lyssnade på de deltagande medborgarna. Denna strategi synliggör hur trygghetsfrågor kan vara en del i demokratiarbetet genom att skapa förtroende till förvaltning och samhället vilket i sin tur kan skapa trygghet.

Likt Koskela och Pain (2000) för respondent 3 ett resonemang om att metodens fysiska och sociala insatser är svårt att följa upp på ett vetenskapligt sätt. Problematiken ligger i att det är svårt att mäta resultatet av till exempel bättre belysning i ett område. En återkoppling av om de tycker att området känns tryggare efter processen kring vandringen är avslutad är inget som görs med de deltagande medborgarna. Den återkoppling som sker är i form av information över vilka åtgärder som har gjorts (Respondent 3).

Inom trygghetsvandring som metod behandlas den sociala otryggheten genom mötet mellan deltagare på vandringarna. Denna typ av mellanmännisklig åtgärd har respondent 2 erfarenhet av. Deltagande i vandringen uppfattade att metoden även var bra för att lära känna personer som de annars inte skulle lärt känna (Respondent 2). Den sociala otryggheten har en tydlig koppling till den deltagande aspekten av vandringen där åtgärden är mötet både mellan jämbördiga grannar men också mellan medborgare och tjänsteperson eller förvaltare. För att den sociala otryggheten ska minskas genom mötet blir det viktigt att, som Wiberg (2014, i Cars, 2015) menar, att synpunkter lyfts och bearbetas på ett bra sätt. Vissa möten kan misslyckas ur detta perspektiv om medborgarna upplever mer försvarstal från politiker eller tjänstepersoner än att synpunkterna tas emot och lyssnas på (Respondent 3). De flesta av respondenterna (1,3,4) lyfte att tilliten till förvaltningarna var en viktig del i den sociala tryggheten och att den tilliten var en viktig aspekt inom vandringen. I ovanstående citat syns detta perspektiv i att förvaltningen var måna om att lyssna på deltagarnas synpunkter och ta dem på allvar. I intervjuerna diskuterades inte tilliten till grannar och grannskapet i den utsträckning som tilliten till förvaltning eller andra aktörer som var berörda. Tjänstepersonernas vikt vid perspektivet kan ha att göra med dess egen utgångspunkt i att de arbetade på just förvaltningar.

Att få personer i samma område att mötas kan vidareutvecklas efter vandringarna genom utveckling av de befintliga mötesplatserna och genom att skapa events (Respondent 3). Att skapa platser som är välbesökta är det bästa sättet att öka tryggheten för medborgare menar Malmö stads trygghetsprogram (2010:8). Ett sätt att främja folkliv är att göra offentliga rum till platser där folk vill spendera sin tid och integrera med andra med hjälp av god design (Gehl, 1987/2010). Ur en optimistisk synvinkel kan en fysisk utveckling av en mötesplats i ett

bostadsområde minska otryggheten då mötet blir en central del i att skapa tillit och gemenskap till varandra. Genom att skapa mötesplatser där folk vill spendera sin tid eller passera kan den sociala aspekten av otrygghet minskas med hjälp av fysiska insatser. Koskela & Pain (2000) menar att det är en omöjlighet att studera personers rädsla och otrygghet i den byggda miljön utan att räkna in politiska och sociala aspekter som påverkar både fysiska rum och vardagen. Utifrån en mer pessimistisk synvinkel måste alltså det fysiska rummets utformning behandla rummets maktstrukturer för att kunna minska otryggheten för invånare. Rummets maktstrukturer kan förstås genom att studera strukturerna inom rummet men också de som har olika geografiska skalor. Pain & Smith (2008) menar även att det är viktigt att det finns en medvetenhet om hur geopolitiska faktorer kan påverka det lokala rummet. Globala konflikter kan alltså landa på en lokal rumskala (Pain & Smith, 2008; Listerborn, 2015b).

Den positiva synen på de fysiska åtgärderna kan ha sin förklaring i de två olika synsätt över orsaker till otrygghet i den byggda miljön. Koskela & Pain (2000) resonemang grundar sig på de olika köns upplevelse av otrygghet men i studien appliceras detta resonemang på ett generellt plan även över andra utsatta grupper eftersom det förenklat handlar om hur maktordningar tar sig uttryck i den byggda miljön. Koskela & Pain (2000) beskriver två olika synsätt inom den feministiska traditionen över orsaken till rädsla för brott i den byggda miljön. Det ena synsättet har sin grund i den kritiska teoribildningen inom samhällsvetenskapen och ser förklaringen i de samhälleliga och politiska strukturerna. Dessa samhälleliga strukturer innehåller oundvikligen maktordningar mellan exempelvis kön vilket skulle vara anledningen till de generellt olika uppfattningarna om otrygghet eller rädsla för brott. Den andra gruppen har sin grund i arkitekt- och planeringsdisciplinerna. Här finns en annan idé om att den byggda miljöns uppbyggnad i sig marginaliserar vissa grupper i samhället eftersom planeringen inte har tagit hänsyn till deras perspektiv. Utifrån det senare perspektivet kan förändringar i den byggda miljön göra skillnad och minska rädsla för brott och det framkommer tydligt i de svar som respondenterna ger.

5.3.2 Olika tidsperspektiv

Det finns en viss spänning mellan de två aspekterna inom trygghetsvandringen. En anledning till att fysiska åtgärder får mycket mer plats kan också ha att göra med att det är konkret och lätt att skriva ner på återkopplingsdokumenten (Dokument Stadsområdesförvaltning söder & öster). En annan orsak till att de fysiska konkreta åtgärderna tar mycket plats och är majoritet av de åtgärder som återkopplas i de dokument jag analyserat är på grund av olika tidsperspektiv. Respondent 4 beskriver sin erfarenhet över aspekternas skilda tidsperspektiv,

”vi löser vissa frågor direkt på trygghetsvandringen men det är framförallt de fysiska delarna, belysningen funkade inte vi fixar det imorgon, eller inom en vecka, beskärning av träden har vi inom vår planering för nästa vecka då löser det sig direkt och olika typer asfalten är riktigt kass här, då lägger vi in det att det ska fixas.” (Respondent 4, 2016)

Respondent 4 fortsätter att beskriva hur arbetet med den sociala otryggheten brukar ta form,

”det gick väldigt fort men med de sociala delarna så brukar det kännas som ett uppstartsmöte men det kan också vara så att man säger på mötet, ja men va kul men å kanske vi ska göra så att vi ses här om två veckor diskutera de här frågorna. Det är ju optimalt, sen är det inte alla som vill lägga den tiden.” (Respondent 4, 2016)

De två aspekterna, sociala och fysiska, synliggör en problematik om var orsaken och problemlösningen finns när trygghet och planering diskuteras. Otrygghet och rädsla konstitueras både utifrån den fysiska miljön och den sociala miljön där till exempel olika sociala grupper maktrelationer och tillit till varandra är en viktig aspekt till att förstå människors eventuella känsla av otrygghet i staden. Respondenternas resonemang kring social och fysiska åtgärder visar på en sammankoppling mellan begreppen där det är svårt att lösa problemet utan att båda perspektiven får ta plats inom problemlösningen. Inom Pain och Koskelas (2000) uppdelning mellan olika praktiker, den akademiskt teoretiska och den praktiska gruppen planerare och arkitekter syns också olika tidsperspektiv, en kortsiktig och en långsiktig. Precis som respondenterna visar behöver inte inriktningarna stå mot varandra, ur ett kortsiktigt perspektiv kan det fysiska rummets goda former och design bidra till att minska tryggheten delvis genom att öka sikten men också genom att skapa platser där folk vill spendera sin tid, känner tillhörighet till samt möter andra människor. Men det är viktigt att arbetet inte tar slut vid de fysiska åtgärderna. Parallellt med och efter de fysiska åtgärdernas genomförande är en kritisk diskussion om otrygghet i staden viktig där både maktrelationer i staden utmanas, mellanmännisklig tillit uppmuntras samt att bilden av den otrygga staden kan problematiseras. Respondent 3 synliggör dessa två parallella tidsperspektiv genom att säga,

”Så vi jobbade med två strategier, och har alltid jobbat med två parallella strategier i detta. Att försöka snabbt åtgärda det fysiska och samtidigt jobba med det sociala. Med liksom långsiktig också, en parallell process som går.” (Respondent 3, 2016)

Inom trygghetsvandringen som metod är det mötet som ska skapa och omskapa de mellanmänniskliga relationerna och öka förståelsen för varandras upplevelser och erfarenheter. I detta möte handlar det samtidigt om att kritiskt granska synpunkterna om vad som grundar sig i åtgärder i det fysiska rummet och vad som grundar sig i åtgärder i ett socialt rum, eller om de åtgärderna i de olika rummen ömsesidigt påverkar varandra.

5.4 Trygghetsvandring och möjligheten till inflytande

Medborgardeltagande blir allt mer vanligt förekommande inom den svenska planeringsprocessen. Det finns argument för, så som att den lokala demokratin kan fördjupas och medborgarens inflytande ökar. Det finns likaså kritik mot medborgardeltagande metoder, syftet, mål och resultat stämmer inte överens vilket kan leda till besvikelse och en ökad misstro. Inte sällan finns stora förväntningar på vad en medborgardeltagande process kan generera, förutom att fördjupa demokratin finns förhoppningar om att öka effektiviteten i

planprocessen eller ge legitimitet till förslag eller beslut (Wiberg, 2014 i Cars, 2015). Medborgardialog, medborgardeltagande, medborgarinflytande är alla namn på begreppet som innebär en rad olika aktiviteter där offentliga aktörer på olika sätt engagerar medborgarna i planeringen och utformningen av verksamheter, platser och städer. Begreppet är brett och ger utrymme för delaktighet av flera olika former med inflytande i olika grad (Lindholm et al., 2015). Det breda begreppet och likaså den flexibla utformningen på medborgardialoger synliggörs när respondenterna (alla utom respondent 1) visade på olika motiv bakom de initierade trygghetsvandringarna. Från ett insamlande av underlag för områdetsprogrammet, till att pedagogisk fördjupa förståelsen för ens roll i demokratin, till att tillsammans kartlägga och skapa en plan för hur stadsdelen kan förbättras. Dessa olika syften och motiv mellan olika trygghetsvandringar och andra medborgardeltagande processer måste tydliggöras för att öka samsynen mellan aktörerna och medborgarna.

5.4.1 Former av delaktighet och grader av inflytande

Arnsteins steg består, som sagt, av 8 steg där varje steg symboliserar en form av delaktighet och grad av inflytande från manipulation till medborgarkontroll och medborgarmakt. Arnstein menar att ju högre upp på stegen desto bättre men verklighetens förutsättningar kanske inte alltid kan ge den möjligheten vid en dialogprocess. I Sverige används medborgardialog som ett brett samlingsnamn på många olika former av inbjudet deltagande där formen ofta ser olika ut beroende på var i processen medborgarna bjuds in att delta (Combine Arkitekter, 2015). Denna pragmatiska inställning syns även i det empiriska material som samlas in. De synpunkter som kommer upp måste behandlas gentemot redan antagna planer eller mot rådande budgetposter. När jag frågar respondent 4 om hur deltagandet karaktäriseras utifrån olika former av deltagande svarar hon,

”sen tycker jag att det är väldigt mycket dialog, det är inte så mycket information. det blir ju dialog för att man har frågor och då informerar kanske aktören eller att boende informerar över hur faktiskt situationen ser ut men det är aldrig så att ’okej först på agendan har vi räddningstjänsten som ska informera om det här sen polisen’ utan det utgår ju helt ifrån liksom vad gruppen upplever” (Respondent 4)

Begreppet dialog finns inte med i Arnstein terminologi men kan likställas med något av de tre stegen som betecknar *symboliskt inflytande (tokenism)*. Vid *information* och *konsultation* möjliggörs en dialog där medborgarna lyssnas på men det finns ingen garanti eller försäkran att åsikterna kommer att uppmärksammas av de som har makten. *Medlande (Placation)* är det högsta steget av *symboliskt inflytande* där deltagarna möjliggörs i större utsträckning ge råd men där makthavarna fortfarande fattar ett slutgiltigt beslut (Arnstein, 1969/2010). En skillnad mellan det respondenterna berättar och Arnsteins teori om olika typer av inflytande är att inom processen ser möjligheten till påverkan olika ut. Trots att vandringen som helhet utgörs av att information delges mellan deltagare och aktörer berättar respondent 4 om hur deltagandet och inflytandet inom trygghetsvandringen tar olika form och ger olika grad av inflytande inom processen. Förvaltningen initierar och bjuder in både medborgare och aktörer till vandringen och är också de som beslutar vad som ska ske med synpunkterna som ges

under vandringen. För att få ett boendeperspektiv på trygghetsvandringen, vilket både respondent 3 och 4 poängterar är viktigt, ges deltagarna makt över till exempel utformningen på själva vandringen. Respondent 4 delger även att begreppet trygghet till stor del definieras själva av deltagarna eftersom,

Det finns väldigt mycket forskning och väldigt mycket liksom begreppsdiskussion och den sortens arbete som man skulle kunna ta till vid trygghetsvandringarna men vårt uppdrag är också att göra de så enkla som möjligt för det ska inte kännas som man möts av en till exempel forskare som ska granska området och talar ett typ av fackspråk utan istället, brukar vara väldigt öppna med att trygghet är olika för olika, man har olika grader av otrygghet, den upplevda tryggheten och den faktiska otryggheten kan se olika ut (Respondent 4).

Hur återkopplingen ska ske sker även på deltagarnas villkor, om det ska ske genom ett till möte, skriftligt eller på telefon (Respondent 4, 2016). Ett liknande resonemang förs av respondent 3 som menar att möjligheten till att ha inflytande och påverka den framtida utvecklingen finns inom de trygghetsvandringar som hon gjort. Möjligheterna till inflytande har dock sina begränsningar där *”vissa saker är ju bestämda utifrån både ekonomi och regelverk men många saker kan man påverka i processen.”* (Respondent 3, 2016)

Respondent 3 och 4's uttalanden visar på en mer pragmatisk inställning till medborgardeltagandets utformning än inställningen som presenteras i teorin om Arnstein stege. Arnsteins teori har en normativt ansats där högsta stegen alltid är bättre än de steg som finns nedanför (Arnstein 1969/2010). Till skillnad från Arnsteins stege visar respondenternas erfarenheter också på att olika steg inom processen kännetecknas av olika former av delaktighet samt olika grad av inflytande. Trots möjligheten till inflytande i vissa delar av processen ligger den slutgiltiga makten hos förvaltningen som initiativtagare eller hos andra aktörer vars ansvarsområde har diskuterats på vandringen. Deltagarna utformar formen på vandringen medan de ansvariga förvaltningar beslutar vad som ska och kan hända med synpunkterna.

5.4.2 Problematik

Likt andra medborgardeltagande praktiker finns det problematik med urvalet inom trygghetsvandringarna som respondenterna har erfarenhet av. De måste kompletteras med andra deltagande metoder för att uppnå en viss bredd i deltagandet i stort (Respondent 2, 3 och 4). Vissa av deltagarna bjuds in specifikt eftersom de är engagerade i området medan andra vandringar bygger på att deltagarna själva anmäler sitt intresse. I enlighet med en mer demokratisk planeringspraktik krävs det att de som håller i vandringen kan värdera och synliggöra deltagandes utgångspunkter (Nyström & Tonell, 2012). Utan en analys över deltagarnas synpunkter och motiv motverkar trygghetsvandringen sitt syfte i att fördjupa demokratin och ojämna maktrelationer kan förstärkas ytterligare (Henecke & Khan, 2002).

Respondent 1 fortsätter att föra fram organisatoriska problem som försvårar för att metoden ska vara lyckosam i relation till att möjliggöra ett verkligt inflytande över tryggheten i staden,

”Problematiken ligger mycket i att de förvaltningar som skulle behöva driva arbetet med åtgärder, där finns inte pengar eller personal. De går redan på knäna. Jag vet inte vad jag ska kalla det... så blir det en manipulation av dialog, av de människorna som faktiskt är med, de blir lite lurade in att tro att nu kommer det att hända något. Och så kanske det inte går att ta i de frågorna som faktiskt som är de frågorna som man faktiskt behöver ta i. Och då blir det de handfasta åtgärder som belysning istället.” (Respondent 1)

Trygghetsvandringen, vars centrala del är medborgardeltagandet, verkar genom sin utformning för att fördjupa demokratin i planeringen genom att samla in lokal kunskap och därigenom ge medborgare möjlighet till inflytande över sin bostadsmiljö. Deltagaren ges möjlighet att delge medverkande aktörer sina synpunkter på vad som är trygghet och vad som är otryggt men makten ligger i aktörens händer över huruvida synpunkterna är något kommer arbetas vidare med. Dessa beslut görs ofta utifrån redan satta ramar som kan vara ekonomiska eller regelverk eller redan antagna planer (Respondent 3). Trygghetsvandringen i sig ser inte respondenterna som en metod som fördjupar demokratin eller ökar representationen men att det är en del i ett större arbete. Respondent 4 menar att trygghetsvandringen endast är en liten del i ett större pussel i arbetet för att förbättra representation och fördjupa demokratin och respondent 3 säger att *”jo men inte bara trygghetsvandringar, liksom man måste bygga på trygghetsvandringarna. Det är en utgångspunkt eller ett moment i detta”* [med trygghet och demokratiarbete]. Respondenterna representerar, liksom Fungs (2006) demokratikub, en mer pragmatisk inställning till trygghetsvandringar där vissa metoder ger mer inflytande än andra utifrån verklighetens förutsättningar.

5.5 Trygghetsvandringar och dess roll i planeringsprocessen

I detta avsnitt kommer materiella aspekter av trygghetsvandringen presenteras och diskuteras i relation till den rationella planeringspraktiken och den postmoderna planeringspraktiken. Diskussionen kommer att behandla hur metoden tar sig i uttryck i relation till studiens inledande resonemang kring rationell planering och den postmoderna planeringspraktik som presenterades i Avsnitt 4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp.

5.5.1 Rationell planering och postmodern planering

Den rationella planeringen har ett linjärt händelseförlopp och en stor tilltro till objektiv mätbar kunskap. Den rationella planeringsmodellen innebär att en på förhand uppgjord mall helst ska följas över hur processen ska fortlöpa (Nyström & Tonell, 2012). Processen kännetecknas även av att makthavare så som politiker fattar beslut för att sedan låta tjänstepersoner på förvaltning komma fram till den bästa lösningen för att tillgodose det allmänt bästa (Hermelin, 2005). Detta görs efter att mål satts upp, alternativa handlingsmöjligheter studerats

och bedöms, val görs enligt objektiva kriterier där ekonomiska utfall och intressenters olika nyttor sammanställs som sedan resulterar i beslut om plan (Nyström & Tonell, 2012). Alternativa former av planering har uppkommit som en konsekvens av kritiken till en allt för toppstyrd rationell planeringen där medborgarna och det lokala perspektivet inte tillräckligt beaktas.

Trygghetsvandringarnas händelseförlopp följer generellt de rationella idéerna, där vissa trygghetsvandringar följer dessa mer än andra. Trygghetsvandringarna i Lindängen har med sitt explicita resultat i ett underlag för ett områdesprogram medan trygghetsvandringarna i stadsdelsområde Öster karakteriseras mer av en resultatlös process där syftet var att se hur området mår och se bakomliggande faktorer till varför områdets trygghetsmätningar visade på högre otrygghet än andra områden (Respondent 3 & 4). De trygghetsvandringar som studien har tagit del av initieras förvaltningarna själva och aktörer och medborgare bjuds in därefter, i det sättet metoden sätts igång ses en toppstyrning. Respondent 4 förklarar att från att ha drivits av stadsbyggnadskontoret har de lokala stadsdelsförvaltningarna tagit över det samordnande ansvaret, till stor del för att de har ett trygghetsuppdrag men också för att de har bättre kontakt med invånarna. Trots att förvaltningarna sätter igång vandringarna kan vandringarna, i bästa fall, fungera som vara ett uppstart för att skapa en lokal mobilisering av människor och resurser (Nyström & Tonell, 2012). Detta är något som respondent 4 också kan känneteckna vissa trygghetsvandringar, främst när det gäller de sociala åtgärderna. Där trygghetsgrupper eller andra sociala sammankomster kommit till i samband med vandringarna.

Inom den rationella planeringen är ett tydligt mål en grundsten för modellen. Utifrån målbilden som i studiens fall grundar sig i att öka tryggheten är det dock svårt att mäta resultatet över den valda handlingsplanen. Respondent 3 uttrycker det som *”det är väldigt ovetenskapligt kan man säga [men] jag skulle säga att jag mår mycket tryggare på Lindängen än när jag började jobba där.”* (Respondent 3) Respondent 3 fortsätter med att beskriva att detta är en bild som hon delar med invånare i området. Även om den upplevda tryggheten har blivit bättre så finns det metodologisk problematik där det är svårt att visa sambandet mellan en viss åtgärd och hur den specifikt ger upphov till en ökad trygghet (Pain, 2001). Metoden skiljer sig från den rationella tilltron till den övervägda beslutsvägen som grundar sig i mätbara faktorer.

5.5.2 Berättelser och känslor

Berättandet är en central del av trygghetsvandringen och likaså en del i Sandercocks teorier om postmodernistisk planering (2003a). Att utveckla praktiker som kan planera för flera allmänheter, olika berättelser och olika verkligheter är den viktigaste uppgiften för 2000-talet (Sandercock, 2003a). Insikten om att boende och tjänstepersoner har olika perspektiv på verkligheten syns i följande uttalande av respondent 3,

”[Metoden] fiskar upp den här kunskapen om området för oss som tjänstemän som saknar det. Vi bor inte där liksom och även om man rör sig

på området som polis eller så upplever man utifrån ett tjänstemanperspektiv. När man hör med medborgare får man en annat typ av svar och jag tycker också att tjänstemän, om man är polis, kan jag förstå det, om man är tjänsteman som jobbar med trygghetsfrågor som jobbar med förebygga. Man kan fastna lite i problembilden. Utan aha nu ser jag det med nya ögon.” (Respondent 3, 2016)

Det allmänna intresset som vanligtvis styr planeringen representerar ofta partsintressen där marginaliserade grupper i samhället exkluderas. Enligt Sandercock (2003a) är en pluralistisk planering en planering där många särintressen får utgöra det allmänna intresset istället för att det allmänna intresset utgörs av vad som är bäst för en generell allmänhet. Citatet ovan kan visa på en intention om att bredda underlaget för planeringen och inkludera fler intressen än tjänstemannaperspektivet som måste inräknas i ett inkluderande allmänt intresse. Det finns alltså en ambition att öppna upp för annan kunskap än den expertkunskap som planerare och tjänstepersoner har. Ett synliggörande av att olika personer i olika positioner och med olika identiteter möter platser olika utifrån sina erfarenheter (Koskela & Pain, 2000). Samtidigt visar studien på att urvalet ofta är problematiskt (se föregående avsnitt) där bredden på röster från olika grupper i samhället saknas. Respondent 4 tar upp att deltagandet vilket görs på sin egen fritid spelar in på hur mycket folk vill engagera sig och vilka som kan engagera sig.

Förutom berättelsen är även deltagarnas känslor till platser något som värderas inom vandrigen och ses av Sandercock som en viktig del i att skapa mer heterogena städer. Trots berättelsen och känslornas potential i att skapa städer för många uttryck måste de kritiskt granskas i de allt fler kommunikativa planeringspraktikerna (Sandercock, 2003a). I likhet med Henecke & Khan (2002) resonemang om risker med medborgardialogen praktik måste planerare granska intressenters utgångspunkter för att inte ytterligare öka ojämlikheten i vilka som får inflytande över stadsutvecklingen. Respondent 4 beskriver hur känslor och berättelser ibland måste ställas mot annan information så som statistik över brott,

”Så här ser det faktiskt ut och det kan också avdramatisera situationen också. Att man också liksom bygger upp en bild om att det sker saker här varje dag. Fast det sker någon gång i månaden så som det gör över hela staden så på sådana sätt kan man också avdramatisera den upplevda otryggheten.” (Respondent 4)

Respondenten poängterar att deltagarens känslor kring den upplevda otryggheten ska tas på allvar men att det kan vara bra att komplettera en verklighetsbild med en annan. I kapitlet 2.2.3 Kvinnors trygghet för jag en diskussion om problematik med statistiken över brott som även är viktig att uppmärksamma i denna kontext, att statistik inte heller är den sanna bilden av ett fenomen utan en del i förklaringen och förståelsen. En kritisk granskning av berättelsen kan resultera i att deltagares synpunkter, åsikter, känslor ogiltigförklaras oftast med förklaring att det ligger utom budgeten eller utanför de redan tagna planerna (respondent 2,3,4). Respondent 2 som gjort vandringar med ungdomar ser vandrigen i stort men också delen där vissa saker blir ogiltighetsförklarade som en del i ett pedagogiskt arbete om demokrati. Hon säger ”jag tycker att det handlar om ett demokratiarbete och i det arbetet också vet att många

gångar så får jag inte igenom just mitt förslag.” Respondent 3 är medveten om att metoden är utformad på ett sådant sätt som där den subjektiva erfarenheten är central. Respondenten menar att detta är en svår avvägning och att tjänstepersonen måste gå djupare in i varför medborgaren känner eller har synpunkter om vissa saker. Respondenten menar att *”de individuella upplevelserna kan också vara ett underlag till något som kan vara generellt som påverkar alla”*. I likhet med Sandercocks (2003a) resonemang måste personen som tar emot synpunkten eller som lyssnar på berättelsen värdera den i förhållande till vad som kan göras, huruvida denna berättelse kan få legitimitet eller att den kan generaliseras upp till en högre nivå. Här kan vissa berättelser få makt och vissa avfärdas.

Samtidigt som berättelsen och känslorna har en potential att bredda synen på vad som skapar en trygg bostadsmiljö håller sig Respondent 1 något reserverad till metodens möjligheter att ta hand om det engagemang eller berättelser som medborgarna ger,

”Att folk öppnar upp sig på det viset kräver att man verkligen tar emot den informationen med respekt och visar att man tar hand den. Och idag tror jag inte att man gör det på rätt sätt, man lyfter det inte till den nivån man skulle behöva göra det på.” (Respondent 1)

Den katalysator till förändring som Sandercock (2003a; 2003b) beskriver att berättelser har uteblir med stor sannolikhet om inte dessa kan behandlas inom metoden.

5.5.3 Sammanfattning

Trygghetsvandringen som metod tar till viss del avstånd från den rationella planeringen. Det finns en tydlig ambition i att demokratisera planprocessen, dels genom att öppna upp för andra kunskaper än tekniskt expertis, dels genom de pedagogiska aspekterna av vandringen. Det går dock att ifrågasätta om metoden är helt avskuren från den rationella planeringen då den fortfarande präglas av tydliga hierarkier. Hierarkier i form av att det är tydligt vilka som har den beslutande makten över vilka berättelser som ska föras vidare och legitimeras samt hur strukturen ser ut mellan tekniska och sociala frågor. Metoden i sig kan till viss del ses som en del i en postmodernistisk planeringspraktik men metoden måste ta hänsyn till yttre faktorer som kännetecknas av en mer rationell karaktär. Trygghetsvandringen befinner sig i en kontext som är präglad av den rationella idén men där metoden är ett kompletterande inslag som kan ses som en demokratisering av beslutsprocessen.

6. Slutsats

Studiens har ömsesidigt prövat teori och praktik mot varandra för att öka förståelsen kring metoden trygghetsvandringar. Studien har synliggjort föreställningar om trygghet och medborgarinflytande som metoden ger uttryck för. Kommande avsnittet avser att besvara studiens inledande frågeställningar samt redogör för studiens slutsatser.

- **Vilka föreställningar finns om hur trygghetsvandringen bidrar till ökad trygghet?**

Den inledande frågeställningen i studien har fokuserat på föreställningar kring hur metoden bidrar till att öka tryggheten. För att besvara frågeställningen har två infallsvinklar inom metodens strävan att bidra till ökad trygghet identifierats och diskuterats. De två infallsvinklarna inom metoden har identifierats som fysiska och sociala perspektiv och åtgärder för att öka trygghet. Studien synliggör att det finns föreställningar om hur fysiska åtgärder många gånger kan bidra till en ökad trygghet. Metoden är utformad med en fysisk utgångspunkt som eventuellt kan följas av sociala insatser eller åtgärder. Förklaringar till att åtgärder i sociala rum och fysiska rum får olika utrymme kan finnas både i organisationsstruktur, i tidsperspektivet men också att metoden i sig är fokuserad kring de fysiska aspekterna. De sociala insatserna tar längre tid att arbeta med, är kostsammare för ansvarig förvaltning vilket gör dem underordnade i förhållande till olika fysiska åtgärder som avser att bidra till ökad trygghet.

- **Vilka föreställningar finns om hur trygghetsvandringen bidrar till ökad medborgarinflytande?**

Studiens resultat visar på en något pragmatisk inställning till hur trygghetsvandringen kan bidra till en ökad inflytande för medborgaren. Det finns en föreställning kring att metoden erbjuder en möjlighet till deltagande och inflytande vilket grundar sig i förvaltningarnas eller de som initierar vandringens intresse att samla in lokal kunskap. Studien visar på att trygghetsvandringen visar på möjlighet till deltagande men att deltagarinflytandet ter sig olika ut inom olika vandringar samt på grund av yttre faktorer. Antagna planer och budget är exempelvis realiteter som påverkar graden av inflytande för vandringens deltagare. Detta behöver inte vara ett negativt utfall då respondenterna i vissa fall har en föreställning om att finns ett pedagogiskt inslag med lärdomar om demokratin.

Med utgångspunkt i Arnsteins steg (1969/2010) visar trygghetsvandringarna på en möjlighet till deltagande och en viss grad av inflytande, men inte av den grad som enligt Arnsteins teori (1969/2010) är eftersträvansvärd. I likhet med Arnstein teoris kritiska förhållningsätt mot former av deltagande som inte innebär faktiskt makt visar studien på att det även finns en pessimistisk föreställning hos respondenterna om att trygghetsvandringen i sig inte fördjupar demokratin eller bidrar till att öka medborgarinflytandet. Trygghetsvandringen ses som en utgångspunkt i ett större arbete om deltagande processer och metoder. Slutsatsen blir att olika delar av trygghetsvandringen ger olika grad av medborgardeltagande och inflytande men att det finns en föreställning att vandringen bidrar till ökar inflytande med en lokal kunskap som är värdefull för aktörerna.

- **På vilket sätt kan trygghetsvandringar som metod för medborgardeltagande förstås som en postmodern planering?**

Trygghetsvandringen som metod tar med sin utformning ett visst avstånd från den rationella planeringen. Det finns en tydlig ambition i att demokratisera planprocessen, delvis genom att öppna upp för andra kunskaper än tekniskt expertis men också genom de pedagogiska aspekterna av vandringen. De berättande inslagen samt de mellanmänniska aspekterna inom metoden visar på ett frångående från idéer inom en rationell planering. Även svårigheten i att utvärdera metodens åtgärder och påvisa dess påverkan till mindre otrygghet går mot en ideal rationell planeringsprocess. Det går dock att ifrågasätta om metoden är helt avskuren från den rationella planeringen då det fortfarande finns tydliga hierarkier inom metoden. Hierarkier i form av att det är tydligt vilka som har den beslutande makten över vilka berättelser som ska föras vidare och legitimeras samt hur strukturen ser ut mellan tekniska och sociala frågor. Metoden i sig kan till viss del ses som en del i en postmodernistisk planeringspraktik men metoden måste ta hänsyn till yttre faktorer som kännetecknas av en mer rationell karaktär. Trygghetsvandringen befinner sig i en kontext som är präglad av den rationella idén men där metoden är ett kompletterande inslag som kan ses som en demokratisering av beslutsprocessen.

Trygghetsvandringar som metod innehåller föreställningar om både trygghet eller om medborgardeltagande. Dessa föreställningar är inte alltid entydiga utan olika teorier eller praktiker ger uttryck för motsägelser. Många av trygghetsvandringens diskussioner eller motsägelser finns inom begreppet trygghet. Trygghetsvandringen kan därigenom ses som en metod som huvudsakligen är en fråga om att hitta en modell för medborgarinflytande och handlar mindre om otrygghet och rädsla för övergrepp/våld. Frågan om trygghet blir en slags anledning till den lokala förankringen och kan ses som en tematik att gemensamt samlas kring.

6.1 Vidare forskning

Som vidare forskning kan brukarperspektivet och politikerperspektivet behöva uppmärksammas i relation till trygghetsvandringarna. Delvis för att få en större inblick hur boende i områden resonerar kring det men även hur olika politiker som är ytterst ansvariga arbetar med att trygghet i relation till stadsmiljön. Vidare skulle det även vara intressant att göra en studie om hur begreppet trygghet/otrygghet används som en del i områdesutveckling där begreppet skapar föreställningar om områden för att sedan leda till upprustning och eventuell ekonomisk vinst.

7. Diskussion

I detta avslutande avsnitt för jag en bredare diskussion som syftar till att öppna upp studien och dess tankegångar kring trygghetsvandringar. Studien synliggör spänningar inom metoden vilket kan skapa svårigheter med att arbeta både med trygghet och med medborgardeltagande. Spänningarna syns ofta i olika teoretiska och praktiska perspektiv. Samtidigt uttrycker studiens respondenter ett något pragmatisk förhållningsätt där både teori och praktik tas i beaktning vilket gör att det praktiska arbetet kring metoden inte alltid är dikotom utan har betydligt fler nyanser.

Ett exempel på en motsättning mellan teori och praktik är problembildens skala. Det är därför intressant att diskutera perspektivförskjutningen mellan en lokal och strukturell skala. Trygghetsvandring är en metod som arbetar i en mindre och lokal skala, dvs. genom den geografiska avgränsningen som oftast är ens närområde och där ens vardag utspelar sig. Den mindre skalan syns även i utformningen av metoden där både deltagarantal och vad som tas upp är en effekt av den lokala skalan. I många fall är det också konkreta åtgärder på ett lokalt plan som diskuteras och som också då blir resultatet av vandringen. En stor del av metodens styrka är just att den utförs i en mindre skala. Samtidigt vore det intressant att låta trygghetsvandringen reflektera över en samhällelig kontext där större och kanske mer svåra och konfliktfyllda frågor skulle kunna diskuteras, exempelvis demokratifrågor i staden samt personers lika tillgång till stadens rum. Frågor som diskuteras vid vandringarna är lokala och konkreta och ofta relativt oproblematiske, till exempel belysningsfrågor eller rensning av buskage. Flera forskare har lyft fram vikten av att lyfta blicken från det konkreta och lokala (t ex Wilson, 1992; Koskela & Pain, 2000) och efterfrågar en diskussion om bakomliggande faktorer till upplevd otrygghet. Vad är det t.ex. som *inte* diskuteras vid en trygghetsvandring med ett lokalt, praktiskt och kortsiktig perspektiv? Att diskutera bakomliggande faktorer som t.ex. varför vi känner oss otrygga, vad som gör att vi känner otrygghet, vilket ansvar vi har för varandras trygghet, vilka olika maktrelationer i rummet som påverkar känslor av trygghet, varför vissa personer framstår som mer otrygga än andra samt hur vi själva är medskapare till otrygghet i det offentliga rummet bör alltså uppmuntras i syfte att få in ett mer strukturellt perspektiv på trygghetsvandringarna.

Vidare kan frågan ställas om diskussionen om trygghetsvandringarna bör anta ett bredare, större och kanske även komplexare perspektiv. En styrka är ju som sagt ett lokalt perspektiv och frågan är om trygghetsvandringarna skulle vara rätt forum för en strukturell diskussion om trygghet. Samtidigt behöver inte det ena perspektivet utesluta det andra, det är viktigt att personer som initierar trygghetsvandringar är medvetna om dessa olika perspektiv och utifrån den givna situationen kunna bedöma vilken nivå, strukturell eller individuell, lokal eller samhällelig, liten eller stor skala som vandringen ska ha sitt fokus på.

Studien har även diskuterat ett annat exempel som jag ser som en förlängning av en spänning mellan teoretiska och praktiska perspektiv, en diskussion om en expertbaserad och erfarenhetsbaserad kunskap. Medborgardeltagande projekt eller processer är ofta en central plattform för dessa diskussioner när dagens planering försöker hitta en bra balans mellan

perspektiven. Trygghetsvandringens tydliga syfte om att samla in lokal kunskap gör att den expertbaserade kunskapen inte officiellt tar någon betydande plats. Samtidigt har studien visat att inflytandet många gånger är villkorat vilket kan föra med sig ett ifrågasättande om vad medborgardeltagande har för syfte. Ett deltagande utan något betydande inflytande är inte alltid synlig så länge experten och deltagaren tycker lika. Men hur hanteras frågor där konsensus inte råder mellan expertkunskapen och erfarenhetsbaserade kunskapen och en konflikt kan uppstå?

Trygghetsvandringen och likaså studien rör sig i en planeringskontext där förskjutningar mellan olika perspektiv går att göra både i diskussionen kring trygghetens teori och praktik och i medborgardeltagandets teori och praktik. En av studiens röda trådar är just diskussion mellan de två begreppen, teori och praktik, om än i vissa fall uttryckt med andra ord. De olika perspektiven och infallsvinklar som studien gett upphov till har skapat en dynamik i diskussionen vilket gör det är svårt att svara entydigt på hur en trygghetsvandring bäst låter sig göras. Perspektivförskjutningarna och de olika motsägelserna kan ses som en del i en vidareutveckling av metoden och dess olika beståndsdelar. Utan nya infallsvinklar på metoden blir det i och för sig svårare att hitta incitament att förändra den men den största förändringen torde vara att utveckla en större medvetenhet om metodens styrkor och tillkortakommanden.

8. Referenser

- Allmendinger, Philip (2002). *Planning theory*. Basingstoke: Palgrave
- Alvesson, M. & Skoldberg, K. (1994). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur
- Andersson, B. (2001). *Rädslans rum: trygghetens rum: ett forskningsprojekt om kvinnors vistelse i trafikrummet*. Stockholm: Vinnova. ISBN 91-89588-37-1
- Andersson, B. (2005). *Risk: om kvinnors erfarenhet och fysisk planering*. Norrköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet.
- Andersson - Ek, M. (2009) *Tillgång till stadens rum - en utvärdering av trygghetsvandringskonceptet*. Göteborg: Göteborgs stad, Tryggare mänskligare
- Arnstein, S. (1969). A Ladder of Citizen Participation i LeGates, R. T. & Stout, F. (red.) (2010). *The city reader*. 5th ed. s.238-250. London: Routledge.
- van den Berg, L., Pol, P.M.J., Mingardo, G., Speller, C.J.M. (2006). *The safe city: safety and urban development in European cities*. Aldershot: Ashgate
- Boverket (2010a). Plats för trygghet - inspiration för stadsutveckling. Karlskrona: Boverket
- Boverket (2010b). *Social hållbar utveckling - en kunskapsöversikt*. Karlskrona: Boverket
- Boverket (2010c). Vidga vyerna- planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet. Karlskrona: Boverket
- Boverket.se. Sökord: otrygghet <http://www.boverket.se/sv/sok/?query=otrygghet> [hämtad 2016-04-06]
- Brå. (2014). Våld och misshandel. <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/vald-ochmisshandel.html> [hämtad 2016-04-25]
- Brå. (2015). Nationella trygghetsundersökningen (NTU). <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/statistik/utsatthet-for-brott/ntu.html> [hämtad 2016-04-06]
- Cars, G. (2015). Medborgardialog - ett verktyg för att stärka demokratin i samhällsplaneringen? I T. Lindholm, S. Oliveira e Costa, & Wiberg, S. (red.), *Medborgardialog - demokrati eller dekoration?: tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. s. 135-144. Stockholm: Arkus
- Chadderton, C. & Torrance, H. (2011). Case study i Somekh, B. & Lewin, C. (red.) (2011). *Theory and methods in social research*. 2. ed. s. 53-61. London: SAGE.
- Combine Arkitekter (2015). Arkitektens roll och potential i medborgardialog i T. Lindholm, S. Oliveira e Costa, & Wiberg, S. (red.), *Medborgardialog - demokrati eller dekoration?: tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. s. 145- 158. Stockholm: Arkus
- Corkhill, E. (2013) Stegen och kuben - vad döljer sig bakom medborgardialogen i *Framtiden är redan här. Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. s. 42-46. Göteborg: Chalmers Tekniska Högskola.
- Delegationen för hållbara städer. (2011). *Femton hinder för en hållbar stadsutveckling*. Stockholm, Fritzes. (Statens offentliga utredningar 2011:01/2012/66)
- Demokratiutredningen. (2000). *En uthållig demokrati - Politik för folkstyrelse på 2000- talet*. Stockholm: Fritzes. (Statens offentliga utredningar, 2000:01).

- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Despotović, K. & Thörn, C. (2015). *Den urbana fronten: en dokumentation av makten över staden*. Stockholm: Arkitektur
- Epstein, D. (1998). Afraid/Not: psychoanalytic directions for insurgent planning historiography i Sandercock, L. (red.). *Making the invisible visible: a multicultural planning history*. Berkeley: University of California Press. S. 209–226
- Flyvbjerg, B. (2003/04). Fem missförstånd om fallstudieforskning. *Statsvetenskaplig Tidskrift* 2003/04, årg. 106 nr 3. s. 185–206
- Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review*, 66, s. 65–75
- Gehl, J. (1987). "Three Types of Outdoor Activities," "Life Between Buildings," and "Outdoor Activities and the Quality of Outdoor Space" i i LeGates, R. T. & Stout, F. (red.) (2010). *The city reader*. 5th ed. s. 530–539. London: Routledge.
- Henecke, K. och Khan, J. (2002). *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen – en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Report No.36. Sociologiska institutionen. Lunds Universitet.
- Hepburn, A. (2006). Constructionism i Jupp, V. (red.) (2006). *The Sage dictionary of social research methods*. s. 38–40. London: SAGE.
- Hermelin, B. (2005). Samhällsplaneringen och dess praktik i förändring i Berger, S. & Forsberg, G. *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. s. 306–316. 1. uppl. Uppsala: Konsultförlaget/Uppsala Publishing House
- Johansson, M. & Khakee, A. (2009). *Etik i stadsplanering*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Koskela, H. (1996). Rädsla och kontroll i ett könsbundet stadsrum. *Nordisk samhällsgeografisk tidskrift*. 22, 1996, s. 71–80
- Koskela, H. & Pain, R. (2000). Revisiting fear and place: women's fear of attack and the built Environment. *Geoforum* 31. s. 269–280
- Larsson, A, Jalakas, A (2008). Jämställdhet nästa! Samhällsplanering ur ett genusperspektiv. SNS Förlag, Stockholm
- Lindholm, T., Oliveira e Costa, S. & S. Wiberg. (2015). Introduktion i Lindholm, T., Oliveira e Costa, S. & Wiberg, S. (red.), *Medborgardialog – demokrati eller dekoration?: tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. s. 9–22. Stockholm: Arkus
- Listerborn, C. (2015a). Feminist struggle over urban safety and the politics of space i *European Journal of Women's Studies*. s. 1–14
- Listerborn, C. (2015b). Geographies of the veil: violent encounters in urban public spaces in Malmö, Sweden, *Social & Cultural Geography*, 16:1, s. 95–115
- Listerborn, C. (2015c). Medborgarinflytande – om makt, genus och stadsutveckling i Lindholm, T., Oliveira e Costa, S. & Wiberg, S. (red.), *Medborgardialog – demokrati eller dekoration?: tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. s.65– 84. Stockholm: Arkus
- Malmö stad. (2010). Trygghetsprogram. Malmö: Gatukontoret

Malmö stad. (2006). Trygg stadsmiljö – tankegångar, riktlinjer, arbetsmetod. Malmö: Stadsbyggnadskontoret

Nationalencyklopedin. Trygg. <http://www.ne.se> [hämtad 2016-06-09]

Nyström, J. & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder: en översikt*. 3., [utök. och uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Pain, R. (2001). Gender, race, age, and fear in the City. *Urban Studies*. Vol. 38. s. 899–914.

Pain, R. and Smith, S. J. (2008) 'Fear, critical geopolitics and everyday life.', i *Fear: critical geopolitics and everyday life*. Aldershot: Ashgate. S. 1–24.

Plan- och bygglag (2010) Stockholm. SFS 2010:900.

Rydin, Y. & Pennington, M. (2000). Public Participation and Local Environmental Planning: The collective action problem and the potential of social capital, Local Environment i *The International Journal of Justice and Sustainability*, 5:2, s. 153–169

Sandercock, L. (1998). *Towards cosmopolis: planning for multicultural cities*. Chichester: John Wiley & Sons

Sandercock, L. (2003a). *Cosmopolis II: mongrel cities in the 21st century*. 2. ed. London: Continuum

Sandercock, L. (2003b). Out of the Closet: The Importance of Stories and Storytelling i *Planning Practice, Planning Theory & Practice*, 4:1. s. 11–28

Socialstyrelsen. (2012). *Dialog trygghet*. http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2012/2012-3-3/documents/sid51-65_trygghet.pdf [Hämta 2016-06-09]

Tahvilzadeh, N. (2015) Deltagande styrning – optimistiska och pessimistiska perspektiv på medborgardialoger som demokratipolitik i Lindholm, T., Oliveira e Costa, S. & Wiberg, S. (red.), *Medborgardialog – demokrati eller dekoration?: tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. s. 23–52. Stockholm: Arkus

Tonell, L. (2005) Verkligheten bakom modellen i Berger, S. & Forsberg, G. *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. s. 317–335. 1. uppl. Uppsala: Konsultförlaget/Uppsala Publishing House

Tryggare och mänskligare Göteborg, Boverket och Brå. (2010a). *Trygghetsvandring – en vägledning*.

Tryggare och mänskligare Göteborg, Boverket och Brå. (2010b). *Trygghetsvandring – tankar på vägen*.

Valentine, G. (1989). The Geography of Women's Fear. *Area*, Vol. 21, No. 4. s. 385–390

Whitzman, C. (2007). Stuck at the front door: gender, fear of crime and the challenge of creating safer space i *Environment and Planning A*. volume 39, s. 2715 – 2732.

Wikström, T. & Olsson, L. (2012). *Stadens möjligheter: platser och stråk*. Malmö: Tita-projektet, Region Skåne

Wilson, E. (1992). *The sphinx in the city: urban life, the control of disorder, and women*. Berkeley, Calif.: University of California Press

Yin, Robert K. (2007). *Fallstudier: design och genomförande*. 1. uppl. Malmö: Liber

Figurkällor

Arnstein, S. (1969). A Ladder of Citizen Participation i LeGates, R. T. & Stout, F. (red.) (2010). *The city reader*. 5th ed. London: Routledge s.241

Koskela, H. (1996). Rädsla och kontroll i ett könsbundet stadsrum. *Nordisk samhällsgeografisk tidskrift*. 22, 1996, s. 72 (Figurens originalkälla: Koskela, H. and Tuominen, M. (1995). Yökaupunki – pelon kaupunki? In J. Lähteenmaa and L. Mäkelä (eds.) *Helsingin yö*. City of Helsinki Urban Facts)

Muntliga källor

Tjänsteperson, Dialogenheten på Malmö Stad – 16 mars 2016.

Kurator, Rönnensskolan – 29 mars 2016.

Tjänsteperson, Stadsområdesförvaltning Söder – 4 april 2016.

Tjänsteperson, Stadsområdesförvaltning Öster 27 april 2016.

Opublicerade dokument

Stadsområdesförvaltningen Öster, Malmö stad. (2014). Trygghetsvandring Persborg

Stadsområdesförvaltningen Öster, Malmö stad. (2014). Trygghetsvandring Almgården,

Stadsområdesförvaltningen Öster, Malmö stad. (2015). Trygghetsvandring mötesplats för kvinnor

Stadsområdesförvaltningen Öster, Malmö stad. (2015). Trygghetssamtal & vandring Träffpunkten

Stadsområdesförvaltningen Öster, Malmö stad. (2015). Trygghetssamtal & vandring Seniorum

Stadsområdesförvaltningen Söder, Malmö stad. (2010). Trygghetsvandring

Stadsområdesförvaltningen Söder, Malmö stad. (2012). Trygghetsvandring för kvinnor

Gatukontoret dialogenheten, Malmö stad. (2016). Trygghetsvandring Östra sorgenfri med ungdomar från 10 år och uppåt

Rönnensskolan, Malmö stad. (2015). Trygghetsvandring över Rönnensskolans interiörer med elever, okt 2015